

Marija-s. Irena Smičiklas

NARODNE UMOTVORINE U ĐAČKOM ČASOPISU »VIJENAC«

Knjižnica Grkokatoličkog sjemeništa u Zagrebu pomno čuva drag i veoma privlačan rukopis — šest godišta đačkog časopisa *Vijenac*.

Od sredine XIX stoljeća brojni đački listovi kao da prate povijest novije hrvatske književnosti očekujući svoje skromno mjesto u okviru naše literature.¹ Među njima uz *Bosiljak* (1857) i *Smilje* (1856) osvanu i *Vijenac* (1858), kojega kratak pregled želimo ocrtati, dajući time najnužnije informacije o tom časopisu.

O đačkom časopisu *Vijenac* pisalo se i prije. Prvi se na nj osvrnuo dr Janko Šimrak u *Spomenici*². Za Šimrakom se poveo i Zbornik Zagrebačke klasične gimnazije.³ Pored svega toga dosadašnje obavijesti o đačkom časopisu *Vijenac* u stvari ostadoše nepotpune, zapravo samo uvjerljiva pretpostavljanja.

Danas, međutim, o tom đačkom listu imamo drugačiju sliku, zahvaljujući profesoru Ivi Frangešu koji je, s namjerom da se prikupi što više građe za povijest hrvatske književnosti, dao pobudu da se pronađu još nepoznati rukopisi djelomično objavljenog đačkog *Vijenca*.

Želeći pridonijeti bar neku sitnicu kulturi svoga rodnoga kraja Žumberka, prihvatih se tog posla radosno i ustrajno.

Tako je počeo (1964) i uspješno završio moj rad oko *Vijenca*. Posjedujemo čitav rukopis: šest godišta časopisa uvezana u 4 knjige, tvrdih korica, crveno-crnog poluplatna. Listovi knjiga, ispisani kaligrafski, rad su više ruku, različita formata, na debljem papiru žućkaste boje, tinta je crna.⁴ Naslov je izrađen velikim štampanim slovima, dok su tekstovi uokvireni dvjema usporednim crtama. Urednikov potpis nalazi se na kraju svakog broja, iznimno uVI god. — ispod naslova. Nije poznato u koliko se primjeraka list prepisivao.⁵

¹ Vidi: Zbornik naučnih i književno-umjetničkih priloga bivših đaka i profesora Zagrebačke klasične gimnazije o 350-godišnjem jubileju (1607—1957), Zagreb 1957, str. 381—432.

² Dr Janko Šimrak: *Spomenica o 250-godišnjici Grkokatoličkog sjemeništa (1681 — 1931)*, str. 91—97.

³ O. c., str. 404—405.

⁴ Prva knjiga obuhvaća: I i II godišta (1858—1859), format listova (27×19,5); druga: III (1860), form. (25×20); i treća: [IV i V] (1863—1864), form. (19×24); četvrta: [VI] (1865/6), form. (22×30).

⁵ O pisarima postoji u Zapisniku svega jedna bilješka: »Za godinu škol. 1858/9. izabrani su: Nikola Radić, Vasilije Bratej, Tadija Smičiklas, Mile Latković.«

Godište I (u časopisu zvano »tečaj«) izlazi od ožujka god. 1858,⁶ u 14 brojeva, na žalost bez početnog datuma.⁷ Urednik i glavni pokretač lista — Tomo Vidović istodobno vrši dužnost i upravitelja sjemenišnog čitalačkog društva. Upravo prisutnost toga đaćkog društva i zavodske čitaonice predstavljaju žarišta bez kojih je gotovo nezamisliv *Vijenac*.

Čitaonicu u Grkokatoličkom sjemeništu osnivaju đaci (zvani: Gričani) vrlo rano, u zoru hrvatskog preporoda, mjeseca listopada 1839, pod imenom »Ilirska čitaonica« (kasnije »Čitalačko društvo sjemenišno«). Imala je istu svrhu kao i ostale naše čitaonice diljem Hrvatske, naime stvaranje ilirskog (hrvatskog) jezika i književnosti. Unutar svoje čitaonice ovi đaci organiziraju nastavu materinskog jezika već 1842. U njoj daju maha svom rodoljublju. Tu su se upoznavali s problemima kulturnog, društvenog i političkog života. Čitaonica bijaše druga škola i više od toga: preko nje su dolazili mladi ljudi u dodir s vodećim ličnostima hrvatskog javnog života.⁸

Časopis *Vijenac*, dakle, izrastao je kao rezultat htijenja i literarnih ambicija članova čitaonice. Uvjereni u svoje sposobnosti i u svoje »poslanje«, ti đaci u Zapisniku ostavljaju ovakvo svjedočanstvo o sebi: »Naše čitajuće društvo imade podobro članovah, koji bi danas sutra mogli svojoj domovini ovim ili onim člankom na književnom polju koristiti...« Oni svu moralnu i materijalnu brigu oko vlastita tjednika preuzimaju sami. Zaključeno je da će se list zvati *Vijenac*, bit će zabavan i poučan, u nj će se uvrštavati pokoja pjesma i članci koji budu »barem nešto vrstniji i čistim hrvatskim jezikom pisani«. Služit će se Šulekovim pravopisom »budać da se je i onako već većina pisacah za njim povezla, uvidiv po svoj prilici da je dobar«⁹. Sve je to i ostvareno, a od sitna novčića za uplatu članarine podmiruju troškove redakcije.

Sadržaj ovog đaćkog časopisa, uz neke izuzetke, izgledao je ovako: kao uvod obično je bila pjesma, zatim dolaze prozni tekstovi (povijesne crtice, geografski prikazi, pripovijetke, moralnopoučni članci, dvije drame itd.), na kraju smiješnica i rebus. Uz te priloge, većinom prijevode iz klasične ili iz njemačke literature, našao se i lijep broj izvornih pokušaja. Osim toga đaćki *Vijenac* ustupa mnogo mjesta građi s područja narodne književnosti. Prepisan i izdvojen, taj materijal predstavlja zbirku zanimljivu i vrijednu već zbog 100-godišnje starosti.

Suradnici I godišta: J. Poturičić, Mile Nagy, Miloš Nikolić i Nikola Radić. Godište zaprema [1—110] stranica.¹⁰ Nedostaju 2 strane, početne.

Godište II: 17. X 1858 — 10. VI 1859, 36 brojeva, 291 stranica [111—402]. Naslov je litografiran, a ispod njega je ornamentika nešto asimetrična, otisnuta, po svoj prilici, prema đaćkom predlošku. S tehničke i sadržajne strane godište privlači pažnju, što priznaje i sam urednik.¹¹ Ure-

⁶ Zapisnik sjednica čitalačkog društva — Arhiv Sjemeništa, Zagreb, Ćirilometodska 1.

⁷ U 4. broju ispod uvodne pjesme ispisano: »U Zagrebu dne ožujka 1853«. *Vijenac*, 1858, str. 24.

⁸ Opširnije o tome u neobjavljenom rukopisu M. J. S.

⁹ Svi citati su iz Zapisnika (vidi bilješku 6).

¹⁰ Vidi o numeraciji u Napomeni.

¹¹ Zapisnik (v. bilj. 6).

đivali su ga naizmjenice Tomo Vidović (1—9), Gabre Smičiklas (10—23), Mile Nagy (24—36). Uz urednike su se istakli: Nikola Radić, Miloš Nikolić, Mile Nagy. Pojavio se i Mile Latković, dok se Tadija Smičiklas predstavio čedno, kratkom crticom »Novi Diogen«, povjeravajući od tada *Vijencu* svoje prvence.

Godište III (1860) sastojalo se od 30 brojeva, [1—319] strana. Jedno od najvrijednijih u svakom pogledu, ali, na štetu naše građe, ono ostade do danas krnje — nedostaju mu tri broja (1, 9, 28)¹², broju pak petom sačuvana su dva lista. Datumi su također nepotpuni. Urednici: J. Poturičić i Gabre Smičiklas (1—14), Nikola Radić i Tade Smičiklas (25—30). Pod upravom posljednje dvojice časopis doživljava svoje »proljeće«, a narodna kazivanja vjerne i marljive zapisivače. Među piscima javio se i J. Tomić s dvije pjesme, Vasiljevski pripovijesću iz vojničkog života za vrijeme Jelačića, Poturičić i G. Smičiklas uvode novelu — prijevod s njemačkog.

Časopis ne izlazi godine 1861. i 1862.

Godište četvrto [IV]¹³ (1. I 1863 — 12. VII 1863) imalo je i sačuvalo 14 brojeva, [1—168] strana. Urednici su Nikola Radić i Vladimir Radić (10. i 13. broj). Pisci: Miroslav Kramarić-Toševčanin, Pero Vladić-Lieštan, Vladivoj Malić, M. Latković, M. Nagy, Tade Smičiklas, Ivan Zahar i Bugarin I [van] Sorg.

Koji bi mogao biti uzrok da časopis nije izlazio pune dvije godine? Neki navode krizu među članovima čitalačkog društva.¹⁴ Međutim, našli smo odgovor u samom tekstu [IV] godišta: »Već od dvije godine spavaše nam Vienac tvrdi sanak... a mi smo se za čitavo to doba borili s onom velikom i zanešenom pomišlju da se kako u svijet proturimo, što god prevedemo i tako slavom što bolje poneseo, a u čitaonicu za svoje velike književne potrebe koji grošić više spravimo...«¹⁵ To se i osjeća. Ipak ti njihovi »novi i dugo pripremani tekstovi« zrače svježije, iza njih kao da šušte stranice pročitane literature, strane i domaće, dakako u granicama dačkih dostignuća.

Godište peto [V]: 1. XI 1863 — 1. V 1864. Izlazi svakoga prvog i petnaestog u mjesecu, svega 13 brojeva, na 149 strana [169—318]. Naslov je litografiran. Urednik Nikola Keserić reče: »Kita revnijih članovah pomrsi se...«. Zato i jest list očito slabiji; spasavaju ga prilozi narodne umjetnosti, koje bilježe Pero Bubanović i Tade Magovac. Vlade Malić i Anton Kuzmjak autori su prevedenih proznih sastavaka i pjesmica.

Godište šesto [VI]: 1. XII 1865. — 31. VII 1866. Sačuvalo se svih 9 brojeva; 140 strana. Izlazili su jedanput na mjesec (u prosincu i lipnju — dva puta). Naslov je izradio pitomac Bugarin S. Sapunov. Većina tekstova u ovom godištu slabo je čitljiva, na mjestima papir je gotovo upropašten od vlage. Urednički posao vodili su Nikola Malić (1—5) i Miloš

¹² Na kraju III god. iz Sadržaja saznajemo da je, npr., u 9. broju objavljena »Pjesan u slavu Matije Mesića«. Mesić je bio pokrovitelj čitaonice. Broj 28. donio je završetak rasprave T. Smičiklasa: Pokušaj — Prispodoba naših narodnih pjesama s grčkima.

¹³ Godište [IV] naša je oznaka (vidi Napomenu).

¹⁴ Zbornik Zagrebačke klasične gimnazije, str. 405.

¹⁵ *Vijenac*, 1863, br. 1, str. 1—3.

Latković (6—9). Oba urednika postavljaju svoje smjernice listu. Dok Malić daje prednost lijepoj književnosti, Latković je okrenut prema narodnoj. On nastoji dati *Vijenca* neko »ozbiljno lice«, pa veli da će »narodne pjesme, pripovijesti, priče i zagonetke, osobito naša narodna frazeologija dovoljno zastupana biti i to ne krnjavo i pogrješno već potpuno i točno kako se u narodu čuje i govori«¹⁶. Čitajući napise toga godišta, dobiva se dojam kao da su se pisci podijelili u dvije grupe: domaći sinovi Keserić, Magovac, Ilija Hranilović unose predaje svoga naroda, usmene i još žive. Pitomci Bugari (Ivanov, Sapunov i drugi), naprotiv, mijenjaju dotadašnju fizionomiju lista. Osjeća se orijentacija prema Zapadu. Zastupljen je, na primjer, Lamartine, Béranger, piše se o Bossuetu. Tako je rasprava »Homer« prevedena izravno s francuskog, a ne preko njemačke transmissije »kako to običavaju našinci«. Članak »Duh francuske literature« uznosi francusku književnost nad njemačkom.

Prateći ovaj kratki pregled časopisa *Vijenac*, mogli bismo izreći jednu ocjenu (dakako, s mnogim ogradama): taj đачki list daje odbljesak, kreće se u sjeni hrvatske književnosti šezdesetih godina prošlog stoljeća.

Školska godina 1865/66. završila je i počela nova, ali se đачki *Vijenac* više pojavio nije. Istodobno (1866) vraća se iz Beča u naš »divni Zagreb-grad« August Šenoa, koji uskoro pokreće drugi *Vijenac* — časopis pred kojim su pokleknuli svi dotadašnji, koji je đacima s Griča zvučao kao tiho priznanje njihovih pregnuća.

Na kraju ovoga skromnog izlaganja zahvaljujem na pomoći i podršci profesoru Ivi Frangešu, uredništvu »Narodne umjetnosti«, i rektoru Grkokatoličkog sjemeništa Ivanu Krstitelju Pavkoviću — tom samozatajnom i vjernom čuvaru žumberačkih starina.

N a p o m e n a

Iz izloženih osnovnih podataka o đачkom časopisu *Vijenca* vidi se da se radi o priložima dvojake prirode: književnim pokušajima i narodnim umotvorinama. Sve to nameće odgovarajući postupak: diobu tekstova. Stoga izdvojismo građu iz narodne književnosti, pohranjujući jedan primjerak vjerna prijepisa u Institutu za narodnu umjetnost u Zagrebu. Ta zbirka folklorne građe s područja Žumberka sadrži: 45 narodnih pjesama, 19 pripovijedaka (od toga je jedna srijemska, a jedna starobugarska), narodne običaje (o Božiću, pokladama, Uskrsu, Jurjevu, na Ivanje) i poslovice.

Ovdje se objavljuju tekstovi iz đачkog *Vijenca*. Oznaku međunarodnog tipološkog razvrstavanja ubilježila je dr Maja Bošković-Stulli.

Za tisak je ova građa prepisana sadašnjim pravopisom, dok smo primjerak za dokumentaciju u INU reproducirali vjerno prema tekstu rukopisa ostavivši i najočitije pogreške (velika i mala slova, negaciju uz glagol itd.). Čitav rukopis predstavlja hrvatski književni jezik šestog decenija

¹⁶ *Vijenac*, godište [VI], str. 85.

XIX stoljeća po Šulekovu pravopisu ijekavskog izgovora. Jedan prilog («Brat i sestra» — srijemska pripovijest) priopćen je u ekavici kako ga je đak (rodom iz Bačke) čuo u narodu, a napisi iz Žumberka nose obilježje narodne frazeologije (npr. Cigan i medved).

Naše pribilješke stavismo u uglaste zagrade []; što je u tekstu precrtano — među oštne (); okrugle zagrade () ostale su kao u izvorniku. Numeracija strana potječe od nas. Broj godišta: I—VI naša je oznaka. Utvrdili smo da je III godišta dubleta (jedan primjerak iz 1860, drugi iz 1863); tako se poremetio pravilan redosljed ostalih godišta, što je diktiralo ispravak.

Skraćenice potpisa dešifrirane su prema sličnosti i usporedbi, mada se u nekim slučajevima kolebamo (npr. skr. N. P. — Nikola Poturičić?).

Rukopisni đački *Vijenac* čuva se u Knjižnici Grkokatoličkog sjemeništa u Zagrebu, Ćirilmetodska 1. Jedan primjerak vjerna prijepisa nalazi se u Institutu za narodnu umjetnost u Zagrebu, ul. Socijalističke revolucije 17.

na svoji ovojzlatani no.

VIENAC

ki medelja se jatec.

1836

Isroj 15

Nedelja dana 82

Fečaj tedji

Djevojka pod zarukom.

Karbelje so najlepja djevojka
Pod zarukom tvo miljane majhe
Pod prstenom svoje Sanka,
K njej dolore dva mila Zvoora,
Su govora tvo valta djevoja
"Boluj snaso, nemoj umrijeti."
Bol val tu umrijeti noce,
Nasa snasa nig da biti nisi.
Da sam jaina smamila Sanka,
Ja go jdas ni vidita nisam,
Nigo jednos na vodice ladnoj,
Knda me lupo darovao,
Das me je stacionu jabuku

U jabuki tri dukata slatna.
Knda me je lupo ojetovao.
Djevojice nebudite mi lude,
Nedajte se vorate junakom.
Al je junak yora i nevojere,
Vicer ljubi, ujutro se fali:
Da sam ljubi najlepja djevojka
Su je noce na ruki les ala.
Kutom kor om ruhe natisala,
Da nemozu konjica vedlati,
Kiti svoje salbi pripravali.
Mila bratja konjica vedlati
Mile vedre salbi pripravali,
Stara majka kosu poizjavali

NARODNE PJESME

1. HRVATI KOD ARKOLE

Na hiljadu i osam stotinah
I još k tomu osamnaest godinah
Zaviknula prebijela vila,
Baš od Beča grada bijeloga;
Dozivala Davidović kneza,
Od starine na glasu viteza,
Generala carskoga maršala
I u boju viteškog junaka:
»Ustan' gore, Davidović kneže,
Od starine na glasu viteže!
Eto na te sve sile franceske;
Dvaest i pet hiljadah junakah
Sve po izbor najboljih vojnikah.«
Kad to čuo Davidović kneže,
Skočio je na noge viteške,
Pak pripasa čordu pozlačenu,
Te uzjaši konja od mejdana,
Još si uzme sileni' junakah
Četrdeset hiljada vojnikah,
Pak povadi od bedrice čordu,
Te poleti kano soko sivi.
Al' kad ga je Francez ugledao,
Prestraši se, žalosna mu majka,
Te pobježe natrag bez obzira;
Pak poleti do rijeke Levije,
Alvinciju da prelaz prepriječi,
No tu ga je sreća ostavila,
Povuče se prema selu Ronku;
Gdje se združi s carem Bonapartom,
I s njegovim odjelom vojnikah,
Te iđaše do sela Arkole,
Da tu s vojskom preko mosta pređe
Preko mosta od rijeke Alpona;
Al' kad dođe do sela Arkole,
Tu ga dvije dočekaše čete
Dvije čete hrabrije' vojnikah,
Hèrvatjana' na glasu junakah.
Kad to vidje Augero viteže,
Od franceske vojske generale,

Oborio vatru na Hrvate;
Bez prestanka jurišao na nje,
Te im ljute zadavao rane;
Al' se brane viteški Hrvati,
Obarajuć vatru na Franceze;
Al' im ipak Bog i sreća dade,
Te zauzbè svu silu francesku.
Al' kad vidje Bonaparte care,
Da mu vojska natrag uzmicuje,
Skočio se na noge lagane,
Te uzjaši konja od mejdana,
I pograbi zastavu vojničku,
Pak proleti kao soko sivi,
A za njime sva vojska njegova.
Kad vidiše Hrvati junaci,
Da s' franceska sila prevrnula
I pred njome care Bonaparte,
Iza svije' sila' udariše
Na francesku silovitu vojsku;
Tu se crna krvca prolijevaše,
I u rijeku Alpon' salijevaše.
Kad Mitravski slaom (?) ugledao
Da s' franceska povratila vojska,
Na Hrvate snažno udarila,
Poletio sa svojom brigadom,
Te udari složno sa Hrvati
Na francesku silovitu vojsku;
Al' Hrvatom sreća priskočila,
Te francesku zauzbiše vojsku.
Al' da vidiš, pobratime dragi,
Što se zgodi s' carem Bonapartom:
Konjić mu je naglo poletio,
I s' nasipa u močvaru pao,
Te do sedla u nju ugreznuo,
Kad to vidi vojvoda franceski,
Da će njemu care poginuti,
Svu je vojsku natrag povratio,
Na Hèrvate snažno udario,
Al' se brane vitežiti Hèrvati,

Te se s mjesta pomaknut ne dadu,
 A kad vide Bonaparta care,
 Da i' na silu predobit ne može
 Posluži se lukavštinom svojom,
 Te prevarom predobi Hèrvate.
 Ej prevaro nigdè te ne bilo!
 I cara je sretno izbavio...
 Poslije ovog boja kod Arkole
 Progovara care Bonaparte:

Od kad jesam vojevat počeo,
 I na bedro sablju pripasao,
 Ja ne vidje još žešćega boja,
 Nit žešćega niti žalosnijeg
 Od ovoga kod sela Arkole.
 Da bi bog da ognjem izgorelo!
 Jer izgubi' silu od vojnika',
 Generale skoro do jednoga.
 Ej nesrečo, nigdje te ne bilo!

God. 1858, teč. I, br. 7, 8, 10; str. [47—48, 55—56, 71—72].
 Priopćili: Ivan Poturičić (br. 7), Nikola Radić (br. 8, 10).

2. DOJČIN I NJEGOV DRUG MIROSLAV

Ovce pase Dojčín čobanine
 S pobratimom Miroslavom drugom.
 Kad dognaše na plandište ovce,
 Svakojake igre zamitahu,
 Bacahu se kamenom s ramena,
 Hitahu se lahkim' buzdovani
 I skakahu skoka žunačkoga.
 Svakako ga Dojčín nadigrao,
 Miroslavu na to žao bilo,
 Trgnuo je nože od pojasa
 Ter udari Dojčín čobanina
 I ljute mu rane zadavao.
 »Boga tebi, Miroslave družè,
 Ti mi uzmi šarenu maramu
 I zavijaj moje rane ljute,
 Ja ti Boga za svjedoka dajem
 Da te nikad odavati neću.«
 On mi uzme šarenu maramu,
 Zavija mu one rane ljute.
 Ter mi ide niz poljice ravno,
 Daleko ga ugledala majka,
 Još ga bliže susretala seja,
 Još govori ostarjela majka:

»Nut mi, Bože, čuda velikoga,
 Kuda ide Dojčín čobanine,
 Niti svira nit u diple bije,
 Niti javi stada bijeloga.«
 Kad mi dođe Dojčín čobanine,
 Pitala ga ostarjela majka:
 »Boga tebi, Dojčín čobanine,
 Kakva tebi golema nevolja,
 Niti sviraš nit u diple biješ,
 Niti javiš stada bijeloga?«
 Odgovara Dojčín čobanine:
 »Ne pitaj me, ostarjela majko,
 Urodila zelena jabuka,
 Išao sam junak na jabuku,
 Opao sam s zelene jabuke,
 Na nože si rane zadavao,
 Koje nikad preboljeti neću.
 Teb' ostavljam dvore prebijeje,
 Miloj seji ono drugo blago,
 Pobratimu Miroslavu drugu
 Njem' ostavljam diple i sviralu,
 Neka svira i u diple bije,
 Da spominje Dojčín čobanina.«

God. 1858, teč. II, br. 4, str. [135—137].
 Priopćio Nikola Radić.

3. PAŠA I BEG OD NOVOGA

Sinoć paša u Kosovo dođe,
Dočeka ga beže od Novoga,
Još govori paša gospodine:
»Boga tebi, beže od Novoga,
Je l' istina štono ljudi kažu
Da s' u tebe dvori javorovi,
I pod njima srebrni stupovi,
I na njima zlaćeni mostovi;
Da tut šeće devet paunovah,
A pred njima kuna perletana,
I za njima vidra nakićena?«
Još govori beže od Novoga:
»Boga tebi, paša gospodine,

Sve istina štono ljudi kažu,
U mene su dvori javorovi,
I pod njima srebrni stupovi,
I na njima zlaćeni mostovi.
Što no šeće devet paunovah,
Ono ti je devet braće moje;
Što za njima devet paunicah,
Ono su ti mile sestre moje;
Što pred njima kuna perletana,
Ono ti je stara majka moja;
Što za njima vidra nakićena,
Ono ti je vjerna ljuba moja.«

God. 1858, teč. II, br. 5, str. [143—144].
Priopćio Nikola Radić.

4. MARKO KRALJEVIĆ

Lijepo ti je pogledati
U ravninu ravno polje,
Gdje mi igra divno kolo,
U kolu je vitez Marko,
I uz Marka lijepa Mare.
Ništ' na Marku od odijela,
Već tanana košuljica.
Druge Mari govorile:
»Nemoj, Mare, sve uz Marka,

Marko ti je varalica,
On će tebe prevariti,
Prste će ti polomiti,
I prstene satruniti.«
Za to Mare ne marelala,
Ona igra sve uz Marka,
Marko ju je prevario,
Prste joj je salomio
I prstene satrunio.

God. 1858, teč. II, br. 6, str. [151—152].
Priopćio Nikola Radić.

5. SOKO I CAR KOSTADIN

Vijao se siv sokole
Iznad dvora Kostadina,
Gledala ga sva gospoda
Sva gospoda Lomadija
I sam care Kostadine.
Svi ga oni k sebi zvali,
Što ga oni bolje zvali,
To se soko više vija,
On mi spušća drobnu knjigu,
Nju mi štije samouče,

Samouče samo đaće.
Pitala ga sva gospoda
Sva gospoda Lomadija
I sam care Kostadine:
»Boga tebi samouče,
Samouče samo đaće,
Što ti knjiga zapovijeda?«
»To mi knjiga zapovijeda
Da će rati nastajati
I sirote ostajati.«

God. 1858, teč. II, br. 7, str. [159—160].
Anonimno.

6. SMILJANIĆ ILIJA I AGO PAŠINICA

Pohvali se Ago Pašinica
U Jeliću gradu bijelome
Pred Jeličkim dobrim gospodinom
Da mu daje za dovoljno praha
Za dovoljno praha i olova
Ili onu bojnicu lubardu,
Da s' on meće preko Velebita
Da zarobi sestru Ilijinu,
Lijepu sestru Smiljanić Ilije.
Jedva toga Jelić dočeka,
On mu daje za dovoljno praha,
Za dovoljno praha i olova
I još onu bojnicu lubardu.
Te s' on meće preko Velebita,
I zarobi sestru Ilijinu,
Lijepu sestru Smiljanić Ilije.

God. 1858, teč. II, br. 8, str. [167—168].
Priopćio Nikola Radić.

[Napomena: Ispod zadnjeg stiha gornje pjesme napisano u zagradama: »(Dalje i konac slijedi)«. Međutim, na žalost, nije se više ni u jednom broju pojavio taj »konac«.]

7. MARKO KRALJEVIĆ

Šeće Marko Kraljeviću
Od stražara do stražara.
Kuća mu je kabanica,
Sablja mu je čuvarica,
Sablji svojoj govorio:
»Sabljo moja, diko moja,
Sinoć sam te donesao
Iz Misirja od majstora
Od kovača pobratima,

God. 1859, teč. II, br. 19, str. [259—260].
Priopćio Nikola Radić.
[U tekstu potpis: N. R...ć]

Kad idahu niz poljice ravno,
Još govori Ago Pašinica:
»Boga tebi, ljepota djevojko,
Lijepo sam ti svate pripravio
Sve gospodu i gospodske sine
Tri stotine manje nijednoga.
Ako l' si im ponijela dare,
Svakom svatu šarenu maramu
A ženiku svilenu košulju,
Meni Agi zlačanu jabuku,
A Jeliću dobru gospodinu,
Njemu veli krunu Ilijinu.«
Još govori lijepa djevojka:
»Boga tebi, Ago Pašinica,
Ja se svatah nit' nadala nisam,
Niti sam im ponijela dare.«

Još te nisam nit' probao.
Sutra ću te ja probati,
Ako ne buš sjeći htjela
Bijela tijela junačkoga,
Crne krvi djevojačke,
Ja te hoću raskovati
Dobrim konjem na potkove
I junakom na ostruge.«

8. NARODNA PJESMA

koja se pjeva u Žumberku kad se po djevojku ide

Kad se ženi mladoženja,
Sedla konja mladoženja,
Konjić mu se uzigruje
Od veselja mladoženji.
Puce spinje mladoženja,
Puce mu se raspinjaše
Od veselja mladoženji.
Sablju paše mladoženja,
Sablja mu se otpasuje
Od veselja mladoženji.
Kad se ženi mladi junak,
Spravljala se stara majka
Stara majka i sestrice;
Lijepo su ga svjetovale:
»Hodi, braco, u dobri čas,
Bog ti dao sretan putak,

Sretan putak po djevojku.
Kada dođeš do djevojke,
Do djevojke druga svoga,
Druga svoga suđenoga,
Ne glej kite niti majke,
Nego uma i razuma.«
Boga vama, dva djevera,
Dva djevera djevojkina,
Vas mi prosi stara majka,
Stara majka ženikova,
Da joj snašu dovedete
Za visoka žarka sunca;
Da donese žarka sunca,
Žarka sunca u rukavcu,
Mjesečinu za rukavcem.

God. 1859, teč. II, br. 25, str. [307—308].
Priopćio Nikola Radić.

9. PJESMA O IVAN-DANU

Dobar danak, mila majko,
Tiho je ljeto, dobro im Bog dâ,
Mila majko, mili ćačko,
Tiho je ljeto, dobro im Bog dâ.
Grličica grkovala,
Tiho je ljeto...
Grkujući živo brala.
Tiho je ljeto...
K njoj dolazi druga grle,
Tiho je ljeto...
Pa govori lijepa grle:
Tiho je ljeto...
»Boga tebi, drugo moja,
Tiho je ljeto...
Daj mi samo jedno zrnce,
Tiho je ljeto...
Ne dam bogme, drugo moja,
Tiho je ljeto, dobro im Bog dâ.
Ti si spala, ja sam brala,
Tiho je ljeto...
Dok nabrala tri hambara.
Tiho je ljeto...

Dajte, dajte mila majko
Tiho je ljeto...
Mila majko, mili ćačko,
Tiho je ljeto...
Dajte, dajte ne štentajte.
Tiho je ljeto, dobro im Bog dâ.
Široko je ravno polje,
Tiho je ljeto...
Nij' ga moći pregledati,
Tiho je ljeto...
Visoke su crne gore,
Tiho je ljeto...
Nij' ih moći prešetati,
Tiho je ljeto...
Hvala, hvala mila majko,
Tiho je ljeto...
Mila majko, mili ćačko,
Tiho je ljeto...
Ostaj s Bogom, mila majko.
Tiho je ljeto...
Mila majko, mili ćačko,
Tiho je ljeto, dobro im Bog dâ.

God. 1859, teč. II, br. 25, str. [309—310].
Priopćio Nikola Radić.

[Napomena: Pjesma uzeta iz napisa »Običaji žumberački o Ivan-danu«.]

10. NARODNA PJESMA

koja se pjeva kad se dovede djevojka

Isteškoše tri sunašca
Iza brda pred mjeseca:
Prvo sunce mladoženja,
Drugo sunce mlada moma,
Treće sunce svi svatovi.
Koje sunce mladoženja,
To će majku ogrijati;
Koje sunce mlada moma,
To će kuću ogrijati;
Koje sunce svi svatovi,

To će selo ogrijati.
Veseli se, stara majko,
Evo tebi zamjenice,
Zamjenice mirljanice.
Mir zatekla, mir donesla
U tu našu mirnu kuću
Za našega mirljanika.
Veseli se, stara majko,
Veselja ti ne manjkalo!

God. 1859, teč. II, br. 29, str. [339—340].
Priopćio Nikola Radić.

11. ČUDAN VOJNIK

Kralj Marija zapovijeda
Svoj krajini na vojnicu,
Na vojnicu na granicu.
Svaki junak sina ima,
Jadan Stipan sina nema,
Već on ima devet kćerih.
Najstarijoj Marta ime,
Martu Stipan dozivao
Ter je njojzi besjedio:
»Martu moja, kćeri moja,
Hodi za me na vojnicu,
Na vojnicu na granicu,
Kupit ću ti kabanicu,
Kabanicu po soldački,
Kunu kapu po vojnički,
Crne čizme po husarski,
Britku sablju po junački.«
Neće Marta ni slušati.
Najsrednoj je Mare ime.
Maru Stipan dozivao
Ter je njojzi besjedio:
»Mare moja, kćeri moja,
Hodi za me na vojnicu,
Na vojnicu na granicu,

Kupit ću ti kabanicu,
Kabanicu po soldački,
Kunu kapu po vojnički,
Crne čizme po husarski,
Britku sablju po junački.«
Mare njemu progovara:
»Ja ti idem na vojnicu
Na vojnicu na granicu,
Kupi meni kabanicu,
Kabanicu po soldački,
Kunu kapu po vojnički,
Britku sablju po junački.«
Al' joj Stipan progovara:
»Mare moja, kćeri moja,
Kad mi dođeš na sajmove,
Na sajmove na drumove,
Ti ne gledaj svilu navez,
Već ti gledaj prah olovo.
Kad ti ideš na vojnicu,
Na vojnicu na granicu,
Nemaj korak djevojački,
Imaj korak po junački.«
Kad se momci sakupiše,
Na vojnicu polaziše,

Među se se spominjaše,
Čudna momka u Stipana.
Kad su došli Glini vodi,
Njeki ju je pregazio,

God. 1859, teč. II, br. 31, str. [355—356].
Priopćio Ivan Poturičić.

Njeki ju prevezio,
Mare ju je preskočila.
Pogleda je junačkoga
Koraka je junačkoga.

12. VUK — DESPOT

Kad umire Vuk Despote
Na kriocu stare majke,
Govori mu stara majka:
»Dijete moje, Vuk Despote,
Kom ostavljaš staru majku,
Komu l' svoju vjernu ljubju,
Komu l' svoje bijele dvore,
Komu l' svoje britke sablje,
Komu l' svoje sokolove?«
Još govori Vuk Despote:
»Oj starice, stara majko,
Podaj ljubju za boljega,
Za boljega za ljepšega,
Za ljepšega za višega

God. 1860, teč. III, br. 7, str. [53].
Priopćio Nikola Radić.

Neg ja jesam Vuk Despote,
Da me ne bud' spominjala.
Staroj majki bijeli dvori,
Po nji šeci do samrti.
Vrankoviću vrane konje,
Da mi trka ne požele,
Kot ga nisu i za mene.
Britkoviću britke sablje.
Da mi krvce ne požele,
Koti nisu i za mene.
Moji mladi sokolovi,
Vi se penjte i vlješajte
Koti jeste i za mene.

13. TURCI POD BEČOM

Knjigu piše svijetla cesarica
Te je šalje Moskovit Jovanu:
Prijatelju Moskovit Jovane,
Ja ti nisam svoje kćeri dala
Samo da bi prijatelji bili,
Već sam tebi svoje dijete dala
A da bi mi u pomoći bio.
Sade mi je sila dolazila,
Turci su mi Beču dohodili,
Polak su mi Beča osvojili,
Polovicu do nedjelje kane. —
Knjigu štije Moskovit Jovane,
Knjigu štije, drobne suze lije.
Pita njega Miallo dijete:
»O moj babo, Moskovit Jovane,
Kakva tebe golema nevolja,

Knjigu štiješ drobne suze liješ?«
»Ne pitaj me, Miallo dijete,
Piše knjigu svijetla cesarica,
Da nam nije svoje kćeri dala
Samo da bi prijatelji bili,
Već da nam je svoje dijete dala
A da bi joj u pomoći bili.
Sade joj je sila dolazila,
Turci su joj Beču dohodili,
Polak su joj Beča osvojili,
Polovicu do nedjelje kane;
Već Boga ti, Miallo dijete,
Ti mi uzmi silovitu vojsku,
Pak je vodi k Ravanici cèrkvi,
Onde svetu službu savršajte.
Ako li bi sila navalila,

Ti mi svete službe ne ostavljaš.
Kada svetu službu ti savršiš,
Ti pogledaj na sjajne barjake,
Kamo ti se barjaci podadu,
Onamo mi vojsku komandiraj.«
On pogleda na sjajne barjake:
Barjaci se k Beču podadoše.
I Turci im tio govoraše:
»Nut mi, Bože, čuda velikoga,
Danas nam se dobra sreća kaže,
Izlaze nam tri žarka sunašca.«
Nisu oto tri žarka sunašca,

God. 1860, teč. III, br. 8, str. [65—66].
Priopćio Nikola Radić.

Već barjaci Moskovit Jovana.
Kad mi dođe Moskovit Jovane,
Turke mi je na Dunaj nagnao.
Prvi jesu u Dunaj tonili,
A zadnji su po suvu hodili.
Samo jedno Ture ostavili
Koje mi je glase odnosilo
I ono je Beču govorilo:
»Ajme Beču, ne beči se na me,
Vjera moja tako mi pomogla,
Da te nikad pohoditi neću.«

14. TRI BRAJENA

Tri brajena lov loviše
Po vr' gore Plješivice,
Po dnu vode Mriježnice.
Malo lova naloviše:
Plav jelena i košutu,
Gonili ji' na sajmove,
Na sajmove na drumove,
Drago su ji' cijenili,
Tristo zlata i dukata'.
Med sobom se spominjaše
Što ljubami kupovati?
Najstariji govorio:
»Ja ću svojoj sve lijepo,
Sve lijepo i crljeno.«
Taj najsrednji govorio:
»Ja ću svojoj sve lijepo,
Sve lijepo i plavetno.«
Taj najmlađi govorio:
»Ja ću svojoj sve lijepo,
Sve lijepo i bijelo.«
To se braći na žā dalo,

God. 1860, teč. III, br. 10, str. [77—78].
Priopćio Nikola Radić.

Med sobom se spominjaše,
Da idemo u goricu,
Da će Marka pogubiti.
Što rekoše, učiniše,
Marka braca pogubiše.
Kad dođoše pred dvorove,
Svaka ljuba sina iznijela,
A Markova ćer i sina,
Tijo im je govorila:
»Boga vami, dva djeverka,
Dva djeverka dva anđelka,
Kamo vam je bratac Marko?«
»Ono ti ga u gorici,
U gorici Plješivici,
Sljedami ti zemlju mjeri,
I s očima zvijezde broji.«
Tijo im je govorila:
»Boga vami dva djeverka,
Dva djeverka dva anđelka,
Ja ću vojna kad tadare,
A vi braca nikadare.«

15. IVO I ANĐELIJA MU LJUBA

Kada grmi, sva se zemlja tresе,
Ili bije more u bregove,
Ali bije na Zadar lubarda,
Al' maršijera Đurđev regementu,
Al' se ženi Bogić mladoženja?
Nit' se ženi Bogić mladoženja,
Nit' maršijera Đurđev regementu,
Niti biju na Zadar lubarde,
Već mi Ivo Anđeliju bije.
Al' govori Anđelija ljuba:
»Boga tebe, vojevoda Ivo,
Što si biješ Anđeliju ljubu?
Što ti nisam dobra gazdarica?
Što ti nisam s mekim ložnicami?
Što ti nisam s košuljami tankim?
Al' govori vojevoda Ivo:
»Ja t' ne bijem, da mi nisi dobra
gazdarica,
Već te bijem što poroda nimaš.«
Al' govori Anđelija ljuba:
»O moj Ivo, moje srce drago,
Kruška cvati kad joj doba dođe,
Ja ću onda kad i moja dođe.«
Na to Ivo ništa ne mario,
Sabrao je sve konje petake,
I sabrao svatove crnjake,
Ivo ide po lijepu djevojku,
I dozivlje svoga Janka braca:
»Boga tebe, vojevoda Janko,
Evo tebe tvrdnosti ostavljam,
Da mi moraš ljubu pogubiti,
Glavu metat na stobor bijeli
I srdašce na žute stolove.«
Kad se Ivo za brijeg zaklonio,
Janko zove Anđeliju ljubu:
»Boga tebe, Anđelija ljubo,
Izlaz'dare iz bijeli' dvorova'
Da s' nagledaš sunca žaranoga
I nagledaš danku bijeloga.
Sad te moram junak pogubiti.«
Al' govori Anđelija ljuba:
»Moj djevere, moj zlatni prstene,
Lijepo te je veli pogledati,
Kamo l' ne bi s tobom govoriti.

Ti me sijeci po tananu pasu,
Ne sijeci me po bijelu vratu,
Pod po'asom živo čedo stoji.«
Još mi ide junak upitati,
Upitati stare svoje majke:
»Oj starice stara moja majko,
Što bi junak sade učinio?
Ivo mi je tvrdnost ostavio,
Da mu moram ljubu pogubiti,
Glavu metat na stobor bijeli
A srdašce na žute stolove.«
Al' govori stara mila majka:
»Oj ti Ivo, moj sinko jedini,
Ti mi uzmi puške i remene,
Pak mi 'odi u goricu crnu
I prevrni drvlje i kamenje,
Paš mi naći orle i sokole;
Meći glave na stobor bijeli
A srdašce na žute stolove,
Anđeliju u gornje komore.«
Kad Bog dade veče o večeri,
Izađoše gospoda svatovi,
Izađoše s lijepom djevojkom,
Al' govori vojevoda Ivo:
»Odsjed' konja, lijepa djevojko.«
Al' govori lijepa djevojka:
»Ne odsjedam vranića konjića
Dok ne vidim prve ljube glave.«
Al' govori vojevoda Ivo:
»Odsjed' konja, lijepa djevojko,
Evo glave na stobru bijelu.«
Al' govori lijepa djevojka:
»Ne odsjedam vranića konjića
Dok ne vidim prve ljube srca.«
Treći puta da će govoriti:
Odsjed' konja lijepa djevojko,
On začuo glasovito tanko,
Dje mu pjeva ljuba glasovito,
Glasovito u gornji komora'.
Al' govori staroj miloj majki:
»Oj starice, stara moja majko,
Dajde ključe od gornji komora',
Neko pjeva glasovito tanko,
Ne bil' bila Anđelija ljuba.«

Al' govori stara mila majka:
 »Boga tebi, vojevoda Ivo,
 Ti bi mene sramotu učinio.«
 Al' govori vojevoda Ivo:
 »Oj starice, stara moja majko,
 Evo tebi britke sablje moje,
 Nama mene glavu odsijeci,
 Ako li ti sramotu učinim.«
 Majka njemu ključe dodavala.
 On mi ide u gornje komore,
 I spazio Anđeliju ljubiu,
 Dje mi pjeva glasovito tanko:
 »Nunaj tutaј, moj Deјane mladi,
 Hasnio mi ocu i materi.«
 Al' govori vojevoda Ivo:
 »Boga tebi, Anđelija ljubo,
 Zaš' mi nisi prvo kazivala
 Da imadeš čedo pod poјasom?«
 Al' govori Anđelija ljuba:
 »Boga tebe, vojevoda Ivo,

Što ti nisam pravo kazivala,
 Kruška cvati kad joj doba dođe.«
 Ivo ide pred bijele dvore,
 Pa govori lijepoj djevojki:
 »Boga tebe, lijepa djevojko,
 Odlaz' sada k majki na povrate,
 Moja ljuba sina porodila.«
 Al' govori lijepa djevojka:
 »Ja ću tvoja biti dvorkinjica,
 Ja ću tvoја biti zibarica.«
 Al' govori vojevoda Ivo:
 »Od' djevojko k majki na povrate.«
 Ljuto kune lijepa djevojka:
 »Da prokleta svaka stara majka,
 Ka vljeruje mlađanu junaku.
 U junaku vljera i nevljera,
 Večer ljubi, jutrom mi se fali:
 »Pomoz Bože i nedjelja mlada,
 Ljubio sam pod vijencem djevojku.«
 Nit je više nit se perom piše.

God. 1860, teč. III, br. 11, str. [89—90]; br. 12, str. [101—102].
 Anonimno.

16. BIŠČAKINJA MARE

Tuži cvili Biščankin'a Mare
 Na vratih Bišća bijeloga:
 »Bišču gradu, ognjem izgorio,
 Otkad jesam u te dovedena,
 Da ja majki gošća nisam bila,
 Nit, ja majki, niti mene majka.«
 Još je Mare u riječi bila,
 Da joj pošta od matere došla:
 »Odi, Mare, k majki na veselje,
 Braca ženi, sestricu udaje.«
 Još govori Biščankinja Mare:
 »Ček, počekaj, pošta od matere,
 Dok ja nađem dvoju milošticu:
 »Milu bracu čizme i ostruge
 A sestrici šarenu maramu.«
 Još govori pošta od matere:
 »Odi, Mare, ništa ne postavaj,
 Nij' ti trijebe čizam ni ostruga'

Niti lijepe šarene maramе.«
 Kad idoše čez poljice ravno,
 Još govori Biščankinja Mare:
 »Boga tebe, pošta od matere,
 Kakvo ti je do dvoje veselje,
 Da nije čuti bubnja ni svirala'
 Nit majkina glašanoga grla?«
 Kad dođoše pred dvore bijele,
 Još govori Biščankinja Mare:
 »Boga tebe, pošta od matere,
 Kakvo ti je do dvoje veselje,
 Da je majka lišće zasuzila?«
 Kad dođoše u bijele dvore,
 Još govori Biščankinja Mare:
 »Oj prokleta pošta od matere,
 Da mi nisi pravo kazivala.«
 To izusti a dušicu pusti. —

God. 1860, teč. III, br. 13, str. [113—114].
 Anonimno.

17. MLADI JUNAK I DJEVOJKA

Kostanjice žao mi je na te,
Kud moj dragi maršira kroza te.
Gledala ga s obloka djevojka.
»Što me gledaš s obloka djevojko?«
»Ja te gledam, da bi pošla za te.«
»Ti bi pošla, da ja tebe hoću.
Znadeš li mi svakojake ruke,
Znaš li presti i s iglicom vesti?
Dati ću ti jedno povljesance,
Načini mi gaće i košulju,
I što tebi od toga ostane,

Ti načini za sebe darove.«
Još govori s obloka djevojka:
»Boga tebi, mlađani junače,
Ja sam čula da ti zlato kuješ.
Dat ću tebi jedan prsten zlatni,
Sakuji mi stala i brdala,
Jedan čunak i četiri cijevi,
I što tebi od toga ostane,
Ti potkuji vranca konja svoga
Na kom hoćeš po djevojku ići.«

God. 1860, teč. III, br. 14, str. [125—126].
Anonimno.

18. SVETI PETAR

Uzrasla je runka kruška
Usred polja Petrovoga.
Tuda pala mala staza,
Po njoj šeće sveti Petar,
U ruka' mu paličica,
'Itio se na kruščicu,
Stresao je tri kruščice.
'Edna pala našem selu,
Da nam selo sve veselo.
Druga pala naše polje,
Da nam polje obrodilo,
Sve 'šenicom bijelicom.

Treća pala našu goru,
Da nam gora obrodila,
Sve bimberom i biserom.
Nju mi čuva redom selo,
Redom selo, brat i sestra,
Brat i sestra, muž i žena.
Bratac sestri govorio:
»Čuvaj sestro, bimber gore,
Da ne dođu janjičari,
Da mi gore ne oberu;
Ako l' goru i oberu,
Da mi tebe ne odvedu!«

God. 1860, teč. III, br. 16, str. [149].
Priopćio Nikola Radić.

19. DJEVOJČICA

Uzrasla je konopljica
Lijepa tanka i visoka,
Lijepa bijela i rumena.
Nije oto konopljica,
Već je oto djevojčica,

Nju mi prose troji prosici.
Edni prosici sunce žarko,
Drugi prosici tamna noćca,
A treći su bijeli danak.

God. 1860, teč. III, br. 17, str. [161].
Anonimno.

20. JUNAK I DJEVOJKA

»Stoj, mjeseče, ne zalazi,
Dok ne pređem crne gore,
Dok ne dođem do djevojke,
Do djevojke druga svoga,
Druga svoga suđenoga
Koga mi je Bog sudio.«
Kada pređe crnu goru,
Kada dođe do djevojke,
Do djevojke druga svoga,
Druga svoga suđenoga
Koga mu je Bog sudio,
Djevojka mu zaspavala.
Junak dvore opšetao
I uz dvore koplja meće
I za koplja konja veže.
Konjić hrže, dvor se trese,

God. 1860, teč. III, br. 18, str. [173].
Anonimno.

Da djevojka ni prenit.
Sokol vrée i prevrée,
U nedarce ulijeće,
Na rukavca izlijeće,
Da djevojka ni prenit.
Još govori mladi junak:
»Bog t'ubio, djevojčice,
Nije mene žao tebe,
Neg' je mene žao mene
Razdro sam žute čizme
Tvome dvoru dolazeći.
Razdro sam tri škrljaka
Tvome dvoru klanjajući,
Razdro sam dva žepića
Tvoju majku darujući.«

21. SURI JELEN

Suri jelen Boga moli
Da mu Bog da zlatne roge
I srebrne priroščice,
S čim podvali crnu goru.
U toj gori tri studenca,
Na svakome djevojčica,
Sve tri jesu zaručene.

God. 1860, teč. III, br. 20, str. [201—202].

Priopćio Nikola Radić.

[U tekstu potpis: N. R. Ž. (Nikola Radić Žumberčanin)]

Jedna mala zaručena
Za slunjskoga kapitana,
Druga mala zaručena
Za Ivana Karlovana,
Treća mala zaručena
Za Jurišu Šerežana.

22. MARE I MUŽ JOJ LEVENDA

Majka Maru njegovala,
U njegi je udavala
Za Levenda ohologa.
A Levenda levenduje,
Do ponoći vino pije,
Od ponoći Maru bije.
Maru krvca probijala,

God. 1860, teč. III, br. 24, str. [249].

Anonimno.

Mare krvcu pobirala,
Metala je na platance,
Nosila je majki svojoj:
»Na ti, ma'ko, tanka platna,
Tanka platna njege moje,
Onako ti milo bilo,
Koti moje njegovanje.«

23. DJEVOJKA IDE NA VOLAVLJE

Šetala se djevojčica
K Majki božjoj na Volavlje,
Na zagovor na Volavlje.
Pitala je Majka boža:
»Boga tebe, djevojčica,
Al' s' na konju doja'ala,
Al' na voli dopeljala.
Al' si sama došetala?«

God. 1860, teč. III, br. 26, str. [273].
Priopćio Nikola Radić.

Još govori djevojčica:
»Lijepa t'hvala, Majka boža,
Ni na voli dopeljala,
Ni na konju doja'ala,
Već sam sama došetala.«
Govori joj Majka boža:
»Zdrava bila, djevojčica!«

24. JUNAK I DJEVOJKA

Rosu vija junak i djevojka,
Al' govori neznani delija:
Tko će prvo na ročište doći?
Junak dođe kad se sunce rada,
A djevojka osred podne dana.
Govori joj neznani delija:
»Boga tebe, lijepa djevojko,
Što ti tako lišće zaplakano?
Ali te je prepazila majka,
Ali su te mila braća tvoja,
Al' Jelica jedina sestrice?«
»Nije mene prepazila majka,
Niti su me mila braća moja,
Nit' Jelica jedina sestrice,
Al' je meni žalost dodijala.
Mene ljubiš a po drugu kaniš.
Ti se kuni očinjijem vidom,
Onda ću ti jedna vjerovati.«

God. 1863, teč. III [A], br. 1, str. [11].
Anonimno.

On se kleo očinjijem vidom:
»Ne vidio sunca nit' mjeseca,
Ne rasla mi pred ovcami trava,
Ne cvalo mi pred pčelami cvijeće,
Da te nigda ostaviti neću.«
Kad je bijelo obljudio lice,
Al' govori neznani delija:
»Boga tebe, lijepa djevojko,
Tebe ljubim i po drugu kanim.«
Cvili, tuži lijepa djevojka,
Cvili, tuži čez goricu crnu.
Ljuto ga je ona proklinjala:
»Da bi Bog da i nedjelja mlada,
Koliko je u marami žicah,
Toliko ti zlijuh godinicah.
Koliko je u gorici granah,
Da toliko bolovao danah.«

25. PJESMA

Konja jaše Kraljeviću Marko,
Konja jaše, sve se polje praši,
Spazila ga Anđelija ljuba:
»Odi k meni, Kraljeviću Marko,
Odi k meni na kupicu vina,
Hoćeš vina ali češ raki'e?«
Onda dođe Kraljeviću Marko
I govori Anđeliji ljubi:

»Otpri vrata, Anđelijo ljubo!«
»Čekaj, Marko, nek dijete povijem.«
»Boga j' tebe, Anđelijo ljubo,
Lako tebe na postelji spati.«
Drugi ju je puta zazivao:
»Otpri vrata, Anđelijo ljubo!«
»Čekaj, Marko, nek dijete uspavam.«
Treći ju je puta zazivao:

»Otpri vrata, Anđelijo ljubo!«
 Otpre vrata Anđelija ljuba.
 »Dje je moja lijepa večera?«
 »Boga j' tebe, Kraljeviću Marko,
 Pogle su ju sluge i dvorane.«
 »Boga j' tebe, Anđelijo ljubo,
 Očeš rakša pušku ili vatru?«
 »Rakša hoću vatru nego pušku,«
 Žute joj je kose zapalio.
 Al govori Anđelija ljuba:
 »Nemojdare, Kraljeviću Marko,
 Mnokrat si jih junak pomrsio.«
 Kad zaziže do dva oka crna,
 »Nemojdare, Kraljeviću Marko,
 Mnokrat su te lijepo pogledala.«
 Kad zaziže prebijela usta:
 »Nemojdare, Kraljeviću Marko,

Mnokrat su te lijepo poljubila.«
 Kad zaziže prebijele ruke:
 »Nemojdare, Kraljeviću Marko,
 Mnogokrat su te lijepo ogrlile.«
 Kad zaziže prebijele noge:
 »Nemojdare, Kraljeviću Marko,
 Mnokrat su te lijepo ušetale.«
 Kad zaziže prebijele dojke:
 »Nemojdare, Kraljeviću Marko,
 Dva ti lijepa odraniše sinka:
 Jedan paše britku sablju svoju,
 Drugi ti je majci na koljencu.«
 Al govori Kraljeviću Marko:
 »Ala, ljubo, ni tebe ne bilo,
 Zašt'mi nisi prvo kazivala?
 Bio bi' te uze oprostio
 I na svoje sinke pomislio.«

God. 1863, teč. III [A], br. 6, str. [61—62].
 Priopćio Tade Smičiklas.

26. KRALJEVIĆ MARKO

Jednom Marko večer večerao
 Suha kruha i vode ledene,
 Pa se grôtom nasmijao Marko,
 Pa ga pita stara njeg'va majka:
 »A moj sinko, Kraljeviću Marko,
 Čemu si se tako nasmijao,
 Ali svojoj suhotnoj večeri
 Al' starici staroj svojoj majki?«
 »Aj starice stara moja majko,
 Niti sam se tebi nasmijao
 Niti svojoj suhotnoj večeri.
 Jednom jaših goricom zelenom,
 Pak sastanem neznalog deliju,
 Od straha sam govorio, majko,
 Jer u mene ne biše oružja:
 Umiči se neznana delijo!
 Prez stida mi junak odgovori:
 Nijesam kurva da ti se poklanjam,

Strašivica, da ti se uklanjam.
 Kad ti, majko, razumio riječi
 Što govori neznani delija,
 Mene ti je strah obašao,
 Dje ne biše sablje pri pojasu
 Ja se fatam Šarčeva oružja,
 Jedne ploče i dvanaest čavalih,
 koje junak nosih na konjiću
 Da mi ne bi Šarac obosio.
 Udarih ga po glavi junačkoj,
 S jednim mahom s konja ga oborih.
 Još ja mislim da se junak smije,
 Dje je bijele pokazao zube.
 Al' kad, majko, ja k njemu prijaših,
 A on ti se s dušom rastavio.«
 Onda bilo sad se spominjalo,
 Vami pjesma, meni čaša vina.

God. 1863, teč. III [A], br. 7, str. [73—74].
 Anonimno.

27. DVIJE SIROTE

Oženi se lijepi Ive
S lijepom Rožom djevojkom.
Još ne bila nit nedjelja,
Tuži majka lijepu Rožu:
»O moj Ive, srce moje,
Tvoja Roža jako lijena;
Ne pomela bijela dvora,
Ne oprala žuta stola,
Ne donijela hladne vode.«
Šeće Ive u komore,
Da će sjeći Roži glavu.

»Ne sjeć', Ive, Roži glave,
Kamo će ti dvije sirote,
Jedno muško, jedno žensko?«
Za to Ive ne mario,
Neg' odsijeće Roži glavu.
Tuda pala mala staza,
Tud se šeću lijepo rože:
»O moj Ive, srce moje,
Kamo tvoja lijepa Roža?«
»Od'te s Bogom, lijepo rože,
Moja Roža povehnula!»

God. 1863, teč. IV, br. 2, str. [181—182].
Priopćio Pero Bubanović.

28. SVETA MARJJA

Išla Marija u goru,
Sastala je Nedjelju,
Pitala je Nedjelja:
»Kamo ideš, Marija?«
»Evo idem u goru,
Nosim sinka po ladu,«
»Ne di, ne di, Marija,
U gori su Židovi,
Kletni majke sinovi.«
»Idem, idem, Nedjelja,
Ja sam mudra pametna,
Ja ji oču kåniti.«
Kada došla sred gore,
Sastala je Židove.
Pitali je Židovi:
»Što to nosiš, ženo, ti?«
»Evo nosim jabuku,
Ja je oču saditi.«
»Ako nećeš kazati,
Mi ćemo te parati.«
Marija se plakala,

Svoga sinka davala.
Rekla joj je Nedjelja:
»O Marija, Marija,
Nisam li ti kazala
Da će t' Židovi kåniti,
Tvoga sinka oteti?
Ne plač, mila Marija,
Ja ću t' sinka oteti,
Utrgni' ću šibicu
Devet godin mladicu,
Židovi će padati.
Kad udarim Židove,
Onda ćeš se smijati,
Svog sinka uzimati.«
Utrgla je šibicu
Devet ljeta mladicu,
Udrila je Židove,
Židovi su padali.
Marija se smijala,
Svog sinka uzimala.
Pa je rekla Nedjelja:
»Proklet bio ko nedelje ne svetio!«

God. 1863, teč. IV, br. 3, str. [193—195].
Priopćio Pero Bubanović.

29. TUGA

Lijepa moje sjenokoše,
Po kih rastu lijepa ruže,
Svaka svome dragom bere,
A ja neimam jadna kome.
A moj dragi u Kaniži.
U Kaniži bijele hiže,
Gd'je moj dragi perom piše,
Niti piše nit' spisuje,

Neg, za menom premišljuje.
A moj dragi vino toči;
Niti toči nit' pretače,
Već za menom ljuto plače.
A moj dragi plugom pluži;
Niti pluži nit' splužuje,
Već za menom pretužuje.

God. 1863, teč. IV, br. 4, str. [205—206].
Priopćio Pero Bubanović.

30. ILIJA ČOBAN

Ovce pase Ilija čobane,
Š njim je pase devet čobanijah.
Svima junak puške pokupovo
I svijeh je lijepo opravio,
Samo sebi pušku o dva vuka,
I sreb(è)rnu sviralu za pasom.
Njega gleđu iz gore hajduci,
Med sobom se oni spominjahu:
»Kako ćemo Iliju robiti?«
Još govori Maleta hajduče:
»Muč'te, muč'te, mukom zamuknite,
Kada ovce na plandište legnu,
I čobani k užini posjednu.«
Što su rekli, to su učinili.
Kad su ovce na plandište legle
I čobani k užini posjeli,
Polećeli iz gore hajduci.
Zapazi jih devet čobanijah,
Svi pobjegnu u goricu č(è)rnu,
Sam' ostade Ilija čobane.
Njemu vežu prebije le ruke,
I uzmu mu pušku o dva vuka,
I sreb(è)rnu sviralu za pasom.
Koliko je gorskih hajdukah,
Toliko mi posvirkuju na nju,

Al' se nijednom oglašila nije.
Još govori Ilija čobane:
»Boga vami, iz gore hajduci,
Razvez'te mi prebije le ruke
I dajte mi pušku od dva vuka
I srebrnu sviralu za pasom,
Hoće l' se meni oglašiti.«
Hajduci mi njega poslušali,
Kad je jednom junak zasvirao,
Sve su ovce jatom zableknule;
Kad je opet junak zasvirao,
Sve su ovce jatom ustajale;
Kad najposlje junak zasvirao,
Sve su ovce bjegom pobjegle
I Ilija čobane za njima.
Pred njim sjaje žarano sunašce,
I za njima se sinja magla vija,
Da ne vide iz gore hajduci
Kuda prođe Ilija čobane.
Klikne, vikne Ilija čobane:
»Da prokletih devet čobanijah,
Zašto sam vam puške pokupovo
I svijeh vas lijepo opravio,
Da ste m' jadna sada ostavili
Na plandištu med gorskim' hajduci?«

God. 1864, teč. IV, br. 6, str. [229—230] i br. 7, str. [235—236].
Priopćio Tade Magovac.

31. NEZAHVALNI SINOVI

Hrani majka do devet sinovah
 Sve preslicom i rukom desnicom.
 Kad je majka sinke othranila,
 Lijepo jim je kule sagradila;
 Svih je devet oženila majka.
 Kad je jedna sinke poženila
 I dovela do devet snašicah
 Najmlađa je snaša govorila:
 »Boga tebi, Mara moja majko,
 Uzmi šljaku u lijevu ruku
 A preslicu u ruku desnicu,
 Pa mi hajde kud je tebi drago.
 Mi smo lijepe, a ti si ružna,
 Ne možemo gosta dočekati.«
 Poslušao ju najmlađi sinko,
 Pa ju hvata za ruku desnicu,
 Pa ju vodi u goru zelenu
 Da j' iju vuci i biju hajduci.
 Kad to bilo devet godin danah,
 A deveta na zahodu bila,
 K njoj dolazi svetitelju Đurđu,
 Božju joj pomoć lijepo nazivo.
 »Bog pomogao, neznana delijo!«
 Al govori svetitelju Đurđu:
 »Boga tebi, Mara moja majko,
 Što je tebe tuđe donijelo?«
 »Ne pitaj me, neznana delijo,
 Imala sam do devet sinovah,
 Sve sam devet othranila majka,
 Sve preslicom i rukom desnicom.
 Kad sam jedna sinke othranila,
 Lijepe njima kule sagradila
 I svih devet oženila majka,
 Kad sam jedna oženila sinke
 I dovela do devet snašicah,
 Najmlađa je snaša govorila:
 Aj Boga ti, Mara moja majko,
 Uzmi šljaku u lijevu ruku,

A preslicu u ruku desnicu
 Pa mi hajde kud je tebi drago:
 Mi smo lijepe, a ti si ružna,
 Ne moremo gosta dočekati.
 To poslušā ponajmlađi sinko
 I hvata me za desnicu ruku
 I vodi me u zelenu goru,
 I evo ima devet godin danah,
 Niti vidi vuka ni hajduka.
 Molila sam Boga jedinoga
 Da Bog dade zdravlje i veselje.«
 Al' govori svetitelju Đurđu:
 »Boga tebi, stara moja majko.
 Hajd' idemo dvoru bijelome
 Vidit tvojih do devet sinovah
 I do devet mladijeh snašicah.«
 Kad dođoše pred bijele dvore,
 Ali su joj dvori opuštteni.
 Al' govori svetitelju Đurđu:
 »Što je bilo do devet sinovah,
 To je devet studenih kamenih;
 Što je bilo do devet snašicah,
 To je sada do devet zmijicah.«
 Cviči, plače ostarela majka
 Pa govori svetitelju Đurđu:
 »Prosim tebe kâ Boga jedinog.
 Probudi mi sina najstarijeg.«
 Al' mi uze svetitelju Đurđu,
 On mi uze mladicu zelenu,
 Pa opali po studen kamenu,
 Opali ga do dva do tri puta;
 Ustade se najstariji sinko:
 »Boga tebi, moja stara majko,
 Ja ću tebe do smrti 'raniti,
 I kad umreš za te se moliti.«
 Kasno se je jedan pokajao.
 Da s' pokajci ka što su povratci,
 Svaka bi se natrag povratila.

God. 1864, teč. IV, br. 11, str. [283—285]; br. 12, str. [295—296].
 Anonimno.

32. ŽENIDBA MARIČIĆA VIDA

Kad se ženi Maričiću Vide,
On mi prosi Zoricu-djevojku,
Prosi Vide, al' mu ne da majka.
Kupi svate, iđe po djevojku.
Kada vidi Vidovica majka
Da je dijete neće ni da sluša,
Ona ode u zelenu goru,
Prevrćala drvlje i kamenje,
Dok nalazi stijenu stanovitu
I pod njome zmiju šarenicu.
Kolje zmiju kako janje ludo;
Pol kupice jeda natočila,
Ono drugo vinom nadolila.
Kad spazila kićene svatove
Pod djevojkom konja ulovila,
Te je njojzi 'vako govorila:
»Ala dušo, Zorice-djevojko,
Napij mi se vina proljetnoga!«
Al je mudra Zorica-djevojka,
Mudra glava mudro odgovara:
»Ne zamjeri baš, Vidova majko,
Da ne pijem vina proljetnoga
Prvo Vida od tvojega sina,
A vodice prvo svekrvice,

Od rakije mene boli glava.«
Kad to čula svekrvica stara,
Pod Vidom je konja ulovila
Pa je njemu 'vako govorila:
»Ala Vide, moje dijete drago,
Napij mi se proljetnoga vina,
Što je tebi darovala majka.«
Uze Vide da će piti vino
Ne bi li se s majkom pomirio.
Kada bio do polak popio,
Ono drugo po konju prolio.
Vide pade na zemljicu crnu,
Vide pade, konj mu se raspade.
A kad vidi Zorica-djevojka
Da je majka otrovala sinka,
Još govori Zorica-djevojka:
»Aj svekrvo, baš Vidova majko,
Nisam svoga ruha podijelila*
Nit sam svojih kosah okrenula,
Ja ću steći opet druga svoga;
Al ti nećeš nikad sinka svoga.«
Aj nevjero nigdje te ne bilo
Vrlo ti si svakom dodijala.

* Ovim redom i slijedećim »nit sam svojih kosah okrenula«, htjela je Zorica-djevojka reći, da je još djevojka; jerbo ruho dijele samo nevjeste, i to prvi ili drugi dan svoga nevjestovanja. Ured.

God. 1865, teč. V, br. 1, str. [13—15].

Priopćio Ilija Hranilović.

33. RUMENA DJEVOJKA

Rumena si kao i naranča
Što kraj mora zrijeva i dozrijeva!
Nije mene naranča rodila,
Bura mi je zibarica bila,
Zibuć me je na more hitala,

Brodari me u mreže hvatali,
Pa me daju Katarini mladoj.
Katarina dobra žena bila,
Pa me hrani, da me i otrani
Bijelim kruhom i rumenim vinom.

God. 1865, teč. V, br. 2, str. [30].

Priopćio Tade Magovac.

34. RAZGOVOR

»Oj djevojko, plava perutino,
Jesi l' moga konja napojila?«
»Ja ga pojim, piti vode neće;
Već on gleda s onu stranu Save,
Gdje junaci rusu piju vino
A djevojke u kolu igraju.
Jedna mala na kraj vode stala
I svoje je bijelo lišće prala,
Ter je svomu lišću govorila:

»Lijepo moje prebijelo lišće,
Da ja znadem tko će te ljubiti?
Da te ljubi mlado neženjeno,
Po polju bi' lijepe ruže brala,
Čim bi tebe, bijelo lišće, prala.
Da te ljubi staro obljubljeno,
Po gori bi' čemeriku brala,
Čim bi tebe, bijelo lišće, prala,
Da bi bilo grdo i čemerno.«

God. 1865, teč. V, br. 2, str. [31].
Priopćio Tade Magovac.

35. DVA MIKŠIĆA MLADA

Vino piše dva Mikšića mlada,
Vino piše, divan divaniše.
Med sobom se braća spominjaše:
»Deder, brate, da se ne ženimo!«
Al govori Nikola od majke:
»Boga tebe, Niko od matere,
Zabadava tvoji razgovori,
Kad sam junak proasio djevojku.«
Još govori Niko od matere:
»Čujder, brate, što ću ti kazati,
Tuđe će nas seke rastaviti,
Tuđe seke dvore raskopati.«
Kad ujutro danak osvanuo,
Nikola je svate sakupio
Te mi ide po lijepu djevojku.
Kada večer u večeru dođe,
Dovede je dvoru bijelomu.
Kad u jutro danak i zorica ...
Još govori Novkinja djevojka:
»Boga tebe, Nikola od majke,
Ako brata ti pogubiti nećeš,
Ti ljubiti moja lišca nećeš.«
Kad to čuo Nikola od majke,
On uzimlje sablju od mejdana
Ter mi ide u gornje čardake;
U čardaku Niko od matere,
Do njega su devetera vrata
A na njemu zlačana dolama,
Na dolami do tristo puljakah,
Svaka stoji do tristo dukatah.
Samo jedna tristo i četiri.

Sad se natrag Nikola povrati,
Dobar danak ljubovci nazivlje:
»Dobar danak, vijerna ljubovco,
Sad sam bracu pogubio glavu.«
»Boga tebe, Nikola od majke,
Je li vara ili je prevara?«
Ona ide sama u čardake,
U čardaku Niko od matere
Svakojake pjesme zapopijeva.
Al se ona natrag povratila
Ter Nikoli 'vako progovara:
»Boga tebe, Nikola od majke,
Niti braca ti pogubiti nećeš,
Niti moga ljubiti lišca nećeš.«
Sad Nikola natrag u čardake,
Pa govori Niki bracu svomu:
»Boga tebe, Niko od matere,
Sad je takvo, brate, došlo vrijeme
Da ti moram pogubiti glavu.«
Al govori Niko od matere:
»Boga tebe, Nikola od majke,
Jesam li ti pravo kazivao?
Tuđe će nas seke rastaviti
Tuđe seke dvore raskopati.
Deder, brate, jednu čašu vina,
Da se junak prije ponapijem.«
Lijevom ga je rukom napojio,
Desnom mu je glavu odmanio.
Glava leti od kuta do kuta,
Ona leti kroz poljice ravno,
Iz nje s' gradi svetac Nikolaja.

Al govori Novkinja djevojka:
»Boga tebe, Nikola od majke,
Spravljajder mi kola i kočiju
I vozi me u poljice ravno
U poljice k djeverovoj crkvi.«
On mi spravlja kola i kočiju
Ter mi ide u poljice ravno,
On mi bliže, ali crkva dalje.
Kad dođeše svecu Nikolaji,
Progovara svetac Nikolaja:

God. 1866, teč. V, br. 3, str. [42—45].
Priopćio Tade Magovac.

36. TANKUŠIČKA HAJKA

Hvalio se Tankušiću Osme:
Što je goder sa ilirske strane,
Da takove djevojke neimade
Što je Osme u gradu imade;
Mladu su je Turci zarobili,
Zarobljenu u roblje odveli.
Knjigu piše Tankušićka Hajka
Ter ju šalje Smiljanić Iliji:
»Oj Ilija, milji od očijuh,
Oj Ilija, jedini u majke,
Oj Ilija, sudi moju muku,
Ter me vadi iz turskijuh rukuh.«
Gleda Ile što mu knjiga kaže
Ter on sedla svoga konja vrana
I trči ga sedam godin danah;
Baš najbolju dobu pogodio,
Baš u petak kad je turski svetak,
Kada Turci proroku klanjaju
I djevojke u kolu igraju;
Pred njima je Aga i Medaga.
Na golu se sablju naslonio;
Dobar im je danak nazivao:
»Dobar danak, Aga i Medaga!«
A oni mu lijepo odvrćali:
»Aj Boga ti, Smiljanić Ilija,
Otkuda ti, od koje li strane?«
»Od onoga Biograda grada
Gdje se Dunaj bistra voda sklada.
Je li testir ovde počiniti
I s djevojkom u kolu igrati?«
Al' odvrća Aga i Medaga:

God. 1866, teč. V, br. 4, str. [65—67].
Priopćio Tade Magovac.

»Boga tebe, Nikola od majke,
Primidar je za te grde ruke
I baci je u te bâne luke,
I veži je konjma na repove
Ter je pusti niz to polje ravno.«
Crne oči vrane iskopale,
Bijele dojke guži iscicali,
Kroz rebra joj travica prorasla,
A muve ju s' stola oborile.

»Testir ti je ovde počiniti
I s djevojkom u kolu igrati.
Ti se faćaj koje tebi drago.«
On se faća Tankušićke Hajke,
S desnom ju je rukom ištipkivo,
S lijevo nogom noge pogazivo.
Al je Hajka osjetljiva bila
Ter govori Smiljanić Iliji:
»Oj Boga ti, Smiljanić Ilija,
Da posudiš krila labudova
I da nosiš perje sokolovo,
Ne bi prošo ni odnio glave,
Kamo li bi mene odvodio.«
»Aj Boga ti, Tankušićka Hajka,
Je l' ti žao Age i Medage?«
Trgne Ile sablju od pojasa
Ter on mane i glavu jim smane.
Meće Hajku na dobra konjića,
Trči s njome kroz poljice ravno
Kano zvijezda preko neba sjajna,
Za njim vije trideset barjakah
Sve na izbor turskijeh vojakah.
Al' je Ili sreća poslužila,
Zamakne se u gorici crnoj
Ter jih pusti mimo sebe proći.
Sad sakupi oko sebe malu,
Velim malu ali hrabru četü.
Ter za njima u potjeru pođe,
Dostiže jih, žalosna jim majka!
I pobije kako nikad prije,
Ter odvede svoju zaručnicu.

37. ŽENIDBA JAGODE MLADOŽENJE

Kad se ženi Jagod-mladoženja,
 On uzimlje podalek' djevojku
 Tri dni hoda preko polja ravna
 I četiri preko gore crne.
 On sakupi gospodu svatove,
 Sve svatove po izbor junake
 Svijuh skupa tri stotine bilo,
 Tri stotine niti jedan manje,
 Tri stotine niti jedan više.
 Oni idu po dalek' djevojku;
 Kad su svati vodili djevojku,
 Kad su bili u gorici crnoj,
 Progovara lijepa djevojka:
 »Moj djeverče moj zlatni prstenče,
 Aj u vas je grdo pogledati,
 Kamo l' meni s vami divaniti;
 Ova gora sama sobom nije,
 U njoj ima do stotin hajdukah
 I med njima gorski harambaša.«
 Još djevojka u riječi bila ...
 Zaleti se do stotin hajdukah
 I med njima gorski harambaša;
 Svijem svatim odmanili glave,
 Pod djevojkom konja ulovili;
 Al govori gorski harambaša:
 »Boga tebi, lijepa djevojko,
 Otkud jesi, lijepa djevojko?«
 »Ja vam jesam kćerca starca babe,
 Starca babe iz bosilja i kovilja;
 Imala sam braca jedinoga,
 Prošao mi je na vojnicu crnu,
 Posto mi je gorski harambaša.«
 Kad to čuo gorski harambaša,
 Udari se po desnom koljenu,
 Namah mu je skrlet popucao:
 »Bog t' ubio, lijepa djevojko,
 Zaš' mi nisi prije kazivala,
 Bio bi' ti svate ostavio,
 Još i tvoga mladog mladoženju.«
 On prostire divan kabanicu
 Pak mi siplje suvo srebro zlato,
 Pak razvija šarene marame,

Pak govori lijepoj djevojki:
 »Ti s' udaji kuda tebi drago,
 Ti uzimlji koga tebi drago.«
 Al govori lijepa djevojka:
 »Boga tebi, gorski harambaša,
 Ti mi podaj dvoje pratioce,
 Da ja idem u goricu crnu,
 U goricu pod jelvu zelenu,
 Da ja vidim svoga mladoženju,
 Mladoženju i debelog kuma.«
 On joj daje dvoje pratioce
 Pa govori svojima hajdukom:
 »Boga vami, vi moji hajduci,
 Koji l' se je za šalu taknio,
 Il' za šalu ili za istinu,
 Namah bi mu glavu odmanio.«
 Ona ide u goricu crnu.
 Kad je došla pod jelvu zelenu,
 Djevera je u lišće ljubila,
 A kuma je ljuto oplakala;
 Pak govori bijelomu lišcu:
 »Zašto mi se ti sada ne smiješ
 Ko što si se kod miljane majke?
 Boga vami, moje oči crne,
 Zašto me vi sada ne gledate
 Ko' što ste me
 Kod miljane majke?
 Aj Boga vam, moji bijeli zubi,
 Zašto me vi sada ne ljubite
 Ko što ste me kod miljane majke?«
 Mladoženju tri put opšetala
 I četvrti na zemljicu pala,
 Tek što pala, Bogu dušu dala.
 Lijepo su jih Turci pokopali:
 Nad glavom jim dunje posadili,
 Pod nogami zdenac iskopali;
 A kraj njihovih stolicu metnuli;
 S jedne strane ruže posadili.
 Tko je gladan, neka jede dunje,
 Tko je žedan, neka pije vodu,
 Tko je trudan, neka se nasloni,
 Tko je gizdav, nek utrgne ružu.

God. 1866, teč. V, br. 5, str. [81—84].
 Priopćio Ilija Hranilović.

38. NARODNA PJESMA

Knjigu piše svijetla cesarica,
Ter ju šalje Todoru morjanu:
»Oj Boga ti, Todore morjane,
Nisam tebi svoje ćerce dala
Da bi samo prijatelji bili,
Već sam tebi svoju ćercu dala
Da bi meni od pomoći bio
Kad bi meni do nevolje došlo.
Sad je meni do nevolje došlo,
Na Beč su mi Turci udarili
I pod Bečem rusi piju vino,
Ter po Beču konje projahuju.
Šalji da mi tri tisuće vojske,
Tri tisuće više ni jednoga
I dođi mi u Beč vojevati.«
Kad Todore glase razumio,
Otišo je svom jedinom sinu
Ter je njemu 'vako besjedio:
»Boga tebi, moj sine jedini,
Ovo piše svijetla cesarica,
Svijetla kruna i tvoja punica

Da joj šaljno tri tisuće vojske,
Tri tisuće više ni jednoga,
Tri tisuće manje ni jednoga.
Evo tebi tri tisuće vojske,
Ter mi idi u Beč vojevati;
Ti obrni čez poljice ravno,
Čez poljice mimo rajne crkve,
Pomoli se Bogu jedinomu:
Pomoz Bože, Ravanica crkva!
Ako li ti to dosta ne bude,
Ti obrni mimo rajna kralja,
On će ti je još toliko dati.«
On mi dođe do Beča bijela.
Kad na Beču vrata otvarao,
Al iz Beča svi pobjegnu Turci,
Sam' ostade jedno Ture mlado.
Al govori oto Ture mlado:
»O moj Beče, ne beči se na me,
Nikada me u teb' bilo nije,
Nit me nikad u teb' biti neće.«

God. 1866, teč. V, br. 6, str. [87—88].
Priopćio Tade Magovac.

39. HVALILA SE ŽUTA DUNJA

Hvalila se žuta dunja na moru
Da mi nima na svem svijetu ljepšega
Neg' ja jesam žuta dunja na moru.
To začula crljenika jabuka;
»Ne budali, žuta dunja na moru,
Već mi nima na svem svijetu
ljepšega
Neg' ja jesam crljenika jabuka.«
To začula ispod vijenca djevojka:
»Ne budali, crljenika jabuka,
Da ti nema na svem svijetu
ljepšega
Neg'ti jesi crljenika jabuka.

Već mi neima na svem svijetu
ljepšega
Neg' ja jesam ispod vijenca
djevojka.«
To začula iz gorice rožica:
Ne budali, ispod vijenca djevojka,
Da ti neima na svem svijetu
ljepšega
Neg' ti jesi ispod vijenca djevojka.
Već mi neima na svem svijetu
ljepšega
Neg' ja jesam iz gorice rožica.«

God. 1866, teč. V, br. 7, str. [115].
Priopćio Tade Magovac.

40. TUGA LIJEPE DJEVOJKE

Jabuka se u polju povila
Nit' od vjetra nit' od žarka sunca,
Već s žalosti lijepe djevojke
Što ju majka za udovca daje,

Za udovca vojevodu Janka.
Devet se je putah oženio
I s nijednom noći noćevao.

God. 1866, teč. V, br. 7, str. [116].
Priopćio Tade Magovac.

NARODNE PRIPOVIJETKE

1. UDES CARSKOGA SINA

Pripovijeda se da je u prastaro doba neki starac neobične veličine i jakosti živio. On je tuliku jakost posjedovao da je u nekoliko trenutaka mogao čovjeka smerviti, kao mrava. Tim načinom počinio je naravno mnogu štetu; jer on nije samo na jednom mjestu nego po čitavom carstvu harao i plijenio, i naposljetku tako daleko dotjerao, da su morali zemaljskim zmajem nazivati. Čuvši car, koji je baš u to doba na prijestolju sjedio, o tom gorostasu, popita i potraži gdje da se taj starac najradije nalazi. Saznavši zatim da ovaj sve izmijence dvije doline pohada, zapovijedi da se imade jedna mlijekom, a druga rakijom napuniti. Poslije nekoliko danah pošalje car do dvjesto oboružanih momakah da dolinu, koja je rakijom napunjena bila, opkole, u kojoj je starac tvrdo zaspavao bio. Ovi pristupe dakako odmah k njemu, svežu ga za noge i ruke, i probude ga. Ali kad ovaj opazi da je svezan i sa svih stranah opkoljen, zaplaka od velike žalosti. No drugačije nije bilo, on morade poći s njimi uprav pred samoga cara, gdje je već sve na noguh bilo, da vidi toli rijetko čudo. Svi pozdravljaju starca, svih oči bijahu na njega uperte, svih vesela lica pokazivahu da se svi raduju. Ali sve to nije se starcu dopadalo. Tako gorko i tužno uskliknuo je on, kad je na vrata gradska unišao, da su ga svi sažaljivali.

Poslije toga bude odmah na određeno mu mjesto odveden, i to u bližu gradsku dolinu, u kojoj mu je car posebnu kuću sagraditi dao. Ova je bila uprav na kraljevsku uređena, samo što je samo prozor imala, kroz koga je starac jesti dobivao. Dolina bijaše vrlo romantična, tako da je ista carska obitelj svaki dan onamo izlaziti običavala. — Međutim se uputi car u daleki svijet, pozove careve i kraljeve k sebi da i oni to čudo vide, naloživ prije carici da mu na starca, kao na svoje oči pazi, i da ni jedan dan ne prepusti da ne bi starčeva stana pregledala i o položaju se njegovu obavijestila. K tomu još dodade i to da će onoga koj bi ga otpustio, smertju kazniti. Izustivši te riječi, nastupi put. Nu za vrijeme njegova odsuća se dogodi da mu je sin igrajući se s ostalimi gosposdičići zlatnu jabuku u

prozor otoga starca bacio, misleći da će mu je ovaj opeta dati; ali se je jako u nadi prevario; jer mu se je starac zagrozio da mu dotle jabuke dati neće, dok god vratih od tamnice ne otvori i slobode mu ne povrati. Pošto se je dakle carević dugo ustručavao, obeća mu ipak naposljetku da će prositi od matere ključ i da će ga pustiti. Što je rekao, u tom se nije porekao. Došavši kući, poče se tako dugo oko matere umiljavati, dok mu je ključe od tamnice dala. Sada pođe on veselo pred vrata od tamnice. Ali je sada opet sa stražom posla imao, koja ga nije dugo htjela ka gorostasu pustiti. No uvidivši da je vrijedno i pravedno jednomu se careviću pokoravati, dozvole mu ovi da uniđe. Otvoriv pèrva vrata, dođe k drugim, trećim, a napokon i do same starčeve sobice. Došavši k njemu, predade mu starac jabuku s riječimi: »Sinko mili, kad god budeš u kakvoj pogibelji, uteci se k meni«. To izustiv, skèrsnu ispred carevića starac. Carević zatvori potom vrata i ostavi tamnicu. Ali da vidimo što će otac i majka na to reći. Čim je sin stvar majki si rekao udre ona grozno plakati. Sina pako ne htjede karati; jer je vidila da su sve njezine riječi već uzalud. Toga radi javi ona odmah caru da se kući povrati. Mati se je bila već umirila; no otac se rasèrdi ljuto, i dade zapovijed da mu se sin u 24 sata objesi. Cijeli grad stane cara moliti da ga ne vijesi, već da ga barem kako drugač kazni. Car pristade na to i zapovijedi da se odalji iz njegove carevine, i dade mu dvije vreće blaga na put.

Sunce je svoje trake na zemlju bacalo; ptičice nebeske naslađivahu svakoga svojim blagim pjevanjem, vas prijestolni grad bijaše na noguh. Sad dakle ustane i carević te pođe k ocu — koga cijeli grad od njegove odvratiti nije mogao — da ga za oprošćenje zaprosi. Došavši pred vrata, nađe ih zatvorena. Sad tek da ti je vidit sina kako oca ispred vratih tužnim glasom nagovara: »Oče, primi mene nevoljnoga opet u svoje krilo, molim te oprost mi barem, da iole milosrđe okusim: podijeli mi tvoj posljednji blagoslov, pa ako se i budem razbijao od nemila do nedraga, oporeci samo tvoje prokletstvo«. Sve ovo nije ganulo tvrdog očevog sèrca, on je ostao pri svomu, a sin je morao bez očevog blagoslova poći u daleki i široki svijet. Sve ga je pratilo malo i veliko, dostojanstvenici od prvoga do zadnjega; a na čelu svega dvorjaništva sama carica. Gorke suze roneć pratila je ona svoga nesretnoga sina, dok nije na među carstva došla, gdje ga je dulje vremena zagrljena u svojem naručju držala, ali naposljetku su se morali dijeliti. Ona se vrati kući a on nastavi put sa dvimi ministri i jednim konjem. Ovi ga pratijahu njeko vrijeme vrlo lijepo, tako da su mu vrijeme pokratili i bolest napolak umanjili; al najedanput zatraže oni u njekoju gustoj šumi polovicu čitavog njegovog imetka, na ove riječi stade on ljuto plakati. Nego ovi mu se zagroze da će ga ubiti i sve blago i bogatstvo njegovo podijeliti ako im ne da polovice. Onda dade odmah, ali kad to tamo, poslije nekoliko vremena potraže i drugu polovicu; a on im i to ispusti. Napokon dođu k nekome kralju, gdje je carević ostati želio; stoga se uputi odmah u kraljevsku palaču, ponudi mu svoje novce pod tom pogodbom da ga kod sebe zadrži. Kralj mu ispuni volju. Tužno i kukavno boravio je on sada kod kralja, jer su ga njegovi pratioci oblagali, tvrdeći da on učiniti može što mu nit na kraj pameti bilo nije.

Najprvo nalagaše da on može friške (potkošene) otave donesti premda je zima bila. Kralj ga dade odmah k sebi dozvati pak mu se oštro zagrozi: ako mi ne dovedeš za nekoliko danah jedan voz otave, odsjeći ću ti glavu. On se preseneti čuvši tu strašnu zapovijed, stade se ispričavati i plakati, da on to ne može učiniti; ali sve uzalud, on je morao gledati da to učini. Izišav iz sobe uputi se upravo k konju, pa mu ispričovijeda sve što je i kako je. Na to konj: »Ne boj se ti! Sve će dobro biti, ti se na me sjedni, ali ne drži uzde.« To on i učini; al kuda će moj konj nego u zrak. Nikola se prepadne, ali se ipak oporavi kad se je opet na zemlju spuštao. Putujući dalje, spazi već iz daleka njeku kuću sasvim na samom iz koje je neki starac, koji je našem Nikoli nekako poznatim se učinio, istupio. Već iz daleka pozdravljao je on Nikolu. »Sinko Nikola, što te nosi ovamo?« Ovaj mu kaže. A on odmah zapovjedi, budući da je tri kćeri imao, najstarijoj, da ga jednu lijepu pjesmu nauči i košulju sa suncem na pèsijuh načini; Nikolu pako uvjeri da će za tri dana moći otići.

Idući dakle putem svojim, pjevaše pjesmu, koja je svakoga, koji je ikakova čuvstva imao, u sebi veoma dirnuti morala; stoga i nije čudo da je vas grad u smetnju stavio: prvo sa svojom pjesmom, a drugo sa svojom otavom. Svaki se je divio, čudio i križao; sve je jedan drugoga pitao, ali nitko nikomu nije znao ništa odgovoriti. Isti kralj nije se prečuditi mogao kako je ovaj i zbilja njegovu zapovijed ovršiti mogao. Mimoiduć budi opaženo da je isti kralj jednu kćer imao, koja je Nikolu svom silom natjerala da ju pjesmu otu nauči. Tako proživi naš Nikola mirno nje koje vrijeme u kraljevskoj palači; al kad najedanput pade nješto kralju na pamet — nego i to je bila mast popečiteljah — da mu neka zlatna konja dovede. Kad Nikola ove riječi začu, proplaka on ljuto, ali što će? nije bilo drugačije; tko jači, taj tlači. On pođe opet ka konju te mu pripovjedi sve; a ovaj mu opet odgovori ono isto što i prvi put. Time pođu ovako isto kao i prije i onim istim putem, dok nisu na zemlju se spustili, i to upravo pred kolibu, gdje ga starac opet nagovori: »Sinko Nikola, što opet tražiš ovdje?«

Ovaj mu kaže sve, što je, kako je. Na što starac: »Ne boj se ništa, za tri dana dobit ćeš sve što god tražiš«, naloživ ujedno srednjoj kćeri da ga jednu lijepu pjesmu nauči i da mu košulju sašije sa suncem u sredini a mjesecom na lijevoj strani sunca. Poslije tri dana eto već pred kućom zlatna živa konja. Nikola se je naučio lijepu pjesmu i čitava je stvar u redu bila, samo je trebalo odlaziti kući pjevajući. Došavši u grad, uzbudio je, kao i prvi put, sve malo i veliko; sve je hrlilo iz kućah na ulice, da vidi čudo od konja i da čuje prelijepu pjesmu. Ista careva kći čudila se je i divila opet, moleć ga da ju nauči, što ovaj i učini, ali samo pod tom pogodbom da mu kaže svoje znake. Ova mu pokaže sunce na prsijuh a mjesec na lijevoj strani. Tako prođe i mjesec danah da se je Nikola podosta mira nauživao; al najedanput pade nješto kralju na pamet — nego i tude popečitelji moradoše svoj jezik brusiti — da zlatne piliće sa kvočkom

ujedno dovede. Kralj ga pozove preda se, pak mu kaže svoju namjeru, i zagrozi mu se da će ga ubiti dati ako mu toga ne izvrši; on je opet plakao i gledao se je toga osloboditi; ali sve uzalud. On je morao to učiniti; toga radi pođe odmah ka konju te mu kaže sve kako se stvar imade. Konj mu obeća svoju pomoć kao prvi i drugi put, i tim pođu istim putem i na isti način. Došavši k starcu, prvo je Nikolino bilo da starac prigleda da ovamo više ne bi dolaziti morao.

Starac mu to obećao, uvede ga u kuću obećav mu da će za tri dana sve dobro biti. On zapovjedi kćeri da ga jednu pjesmu lijepu nauči i da mu košulju sašije sa suncem u sredini, sa mjesecom na lijevoj, a jednom zvijezdom na desnoj strani. Za tri dana sve je bilo u redu. On se oprostí sa starcem posljednji put i uputi se natrag. Došavši u grad, pusti kvočku i piliće za sobom hodati, stade lijepu pjesmu pjevati; sav grad vrvio je za njim, a najviše sam kralj i kraljevska obitelj. A kći kraljeva ga kao i prije umoli da ju nauči prelijepu otu pjesan; pokazav mu svoje znakove na prsijuh, u sredini sunce, na lijevoj strani mjesec, a na desnoj zvijezdu.

Poslije nekoliko danah dogodi se da je kralj velike gosti držao i sve obližnje vladaoce na nje pozvao. Velike su se pripreve pravile, a kad do objeda došlo, ustane car pa progovori: »Tko god pogodi, kakove znakove moja kćer ima, dat ću mu pō kraljestva svoga i kćer za ženu.« Svi gostovi mukom umuknuše, ali najedanput ustane iz kuta Nikola i reče: »Ja ću pogoditi, svijetli vladare!« Tada pozove otac Nikolín kralja na stran i prišapće mu da neka gleda kakav je to mladić, Bog zna nije li kakov god siromah; čuvši to Nikola, odmah se očitovao a otac ga zagrlí, al ga ne htjede za oca priznati. Za nekoliko danah bile su opet gosti, udavala se kraljeva kći. Za jedan mjesec dobi pō kraljevstva a za pol godine čitavo kraljevstvo; jer je kralj umro bio. Sad čim je kraljevski prijestolj zasjeo, stade veliku vojsku skupljati, ali nikomu nije svojih namjerah otkrio dok nije čitavo kraljestvo oboružano bilo, sad tek dođe djelo na vidjelo; odmah pođi proti očevoj granici i udari na njega, koji je još sasvim nepripravan bio; te toga radi više putah poslanike k njemu poslao moleći za mir pod tom pogodbom da će mu odmah četvrt carstva dati.

Pō godine danah vodio je rat sa svojim nemilosrdnim ocem, za šest mjesecih zadobije prijestoljni grad, ulovi oca i sve zajedno s ocem baci u tamnicu, a mater si uze s sobom, gdje je posljednje dane svoga života s njime i njegovom suprugom u miru i veselju sprovedla. On se proglasi carem i carstvovao je dugo vremena, dok ga nije sin mu pod imenom Nikole II naslijedio.

God. 1858, teč. II, br. 9, str. [176—179]; br. 10, str. [184—186]; br. 11, str. [195—198]; 1859, teč. II, br. 12, str. [203—204].

Priopćio Tade Smičiklas.

2. OTAC I TRI SINA

Njeki otac imadaše tri sina. Prva dvojica držali su najmlađega brata za bedaka. Tako su živjeli s mlađim u vječnoj svadi. Dogodi se da je car u istom carstvu imao kćer za koju su se svi obližnji carevi i vladari natjecali; ali on je odlučio onomu ju dati koji se po kopnu k njemu na lađu doveze. Čuvši to starija braća, pođu odmah u svijet da si takovu lađu kakovim god načinom nabave ili načine. U tu svrhu odaberu posljednje. Ali i mlađi pođe za njimi, pak stane nedaleko od njih ono isto praviti što i oni, to jest lađu. Tako prođe nekoliko danah; ali čim dalje djelaju, tim sve više nadu gube. Jednom pođu tuda dva siromaka — Petar i Bog — pošavši k pèrvim, nazovu im: »Pomozi Bog, Bog daj sreću« A ovi nikakva odgovora. Zatim ih uprose: »Dajte nam siromašnim putnikom čašicu vode i koricu kruha, da se okrijepimo.« Al, mjesto kruha ponude im oni nekoliko pljusakah. Sad ti dođu k trećem bratu; nazovu mu kao prvoj dvojici i umole ga da im dade što god da se okrijepe. Ovaj im odmah ponudi što je imao. Tada Bog: »Što radiš ti ovdje?« On opiše sve potanko kako se stvari imaju i kaže im ujedno da su ona dvojica njegova braća. Nato onaj blagoslovi, a lađa se odmah stvori. Razloži mu zajedno i naloži da pođe odmah u lađu i da svakoga koga na putu sastane k sebi uzme. On uđe unutra a lađa se poče micati. Idući tako sastane jednoga koji na jednoj nogi stoji i upita ga: »Zašto stojiš samo na jednoj nozi?« Ovaj mu odgovori: »Da ja samo jedan korak načinim, stupio bi' u pedeset i peti kraj sveta.« A ovaj ga uze unutra. Ope sastane jednoga koji je kosti glodao. I ovoga uze k sebi i upita ga: »Zašto kosti glodeš?« A ovaj mu odgovori: »Stoga što nisam još nikada sit bio.« Napokon sastane još i trećega koji prst u nosu drži. Uzme ga k sebi i upita ga: »Zašto držiš pèrst u nosu?« Nato ovaj: »Da pèrst iz nosa izvadim, pustio bi' strašne vjetre.« — Razgovarajući se tako, dodu upravo pred carski dvor; a car bio je baš tada jako bolestan što je sada svoju kćer ovomu siromaku dati morao, koje prije istim carem i kraljem dati nije htio. On je gledao na sve moguće načine da ga smakne; toga radi dade osam danah pripravljeni jela, i zagrozi im se da ako svega ne pojedu, da će ih dati poubijati; al tomu gladašu ne bi još niti dosta. Vidjevši to car, zapovjedi im da mora jedan od njih tja iz pete strane svijeta vode donesti; a ovaj korakne i donese odmah vode. Sad je već morao dati kćer; nego još posljednji put pokuša ne bi li je mogao osloboditi, te pošlje vojsku za njim kad su na vjenčanje išli; ali onaj treći izvadi pèrst, i sve ih protjera. Tako pođe kući pjevajući. Gostio se je, veselio, i ja sam tamo bio.

God. 1859, teč. II, br. 13, str. [212—214].
Priopćio Tade Smičiklas.

3. VOJNIK

Narodna pripovijest

Jednom pođe neki vojnik, isluživ svoje godine, u domovinu natrag. Putujući dan i noć dojde napokon pred večer u neki gradić da tude prenoći. Ide u jednu kuću, moli da ga primu na stan, ide u drugu, treću, kad najposlije cijeli grad pređe, a još nigdje konaka ne nađe jer se svaki izgovarao da neima mjesta za njega.

Došav na kraj grada, stane i poče misliti što da učini, kad najedanput počnu ga zvati iz obližnje kuće i napućivati da neka otiđe u onu tvrđu što se gore na brijegu vidi, da će ondje moći lijepo prenočiti. Čuvši te riječi, oveseli se, te pođe gore na konak, ne znajući da je tvrđa prokleta, te da su nečisnjaci gospodara s gospodinjom odvukli, jer su si po krivici silu novacah nakupili i mnoge osiromašili. Došav gore, otvori vrata i unišav u sobu, spazi stol, a na njem četiri svijećnjaka sa svijećami; posegne u žep po šibice, napali sve četiri i metne na svaki ugao po jednu. Skinuv sa sebe oružje, sjedne se na stolac i počne žedniti; segne u žep i nađe još upravo za jednu bocu vina. Ne znajući koga da pošlje po vino, budući sam od puta trudan, spazi na vratih dva mladića, koji su za njim išli vrebati da vide što će raditi u proklesoj tvrđi, gdje nitko nije smio prenočiti, te jih zapita: »Što vas drži ovdje?« Našto oni: »Ma došli smo ti pomoći vrata otprijeti, misleći da jih sam otprijeti nećeš moći«. »Dobro, kad ste tude, daj mi koj skoči po bocu vina«; našto jedan brže bolje po vino prođe i stvori se, što bi rekao, natrag u tvrđi. Vojnik se lijepo zahvali, a oni odoše kao munja; jer su znali da je blizo jedanaesta ura, u kojoj nečisnjaci običavaju dolaziti. Čim su se dječaci odmakli, poče se nješto po tvrđi drapati i skakati; hoće da cijelu tvrđu prevrne. Vojnik natoči četiri kupice te poče ispunjati jednu za drugom, ali pijući četvrtu, otvore se vrata, a unutra dojde nečisnjak, hoće da ga pozoblje. Vojnik malo prestrašen udari po prašniku, a vrag unutra. Po svršenom poslu poče i dalje piti, kad opet eto drugoga još većega nečisnjaka, koj mu se sprca u oči kao i prvi, pa i cvoga spravi u svoj prašnik. Sjede opet piti, al za kratak čas eto ti trećega, sav iskrivljen i potren nasrne na njega, hoće da ga proždere, a vojnik udari rukom po prašniku, a moj nečisnjak skoči k braći. Spravio ovoga unutra, prestade rušenje po tvrđi, te popiv vino, legne se spati. Sutradan probudi se i opazi u drugoj sobi puno dukatah, dvadeseticah i križevačah, sve u zlatu i srebru. »Hajde de« — rekne — »hvala Bogu, to će mi baš sada dobro doći.« Opraviv se, dovede iz grada 4 kovača, što s većimi batovi, i reče im neka, pokazav jim prašnik, po njem, što bolje

mogu, udaraju, da će ih za to lijepo nagraditi. Metnub prašnik na tla, počnu tako jako po njem nabijati, da su nečisnjaci molili vojnika da jih neka pusti van, da će mu učiniti što god zahtjeje, i da jih više nigda ova tvrđa vidjeti neće. Pustivši ih, naloži jednu da mu gospoju od ove tvrđe što prije ovamo pošlje. Ne prođe mnogo vremena, dođe gospođa, a vojnik, ne misleći na domovinu, oženi se s njome i življahu duže vremena u slozi i miru. Počutiv blizu smrt, naloži si ženi da ga zakopa ujedno s prašnikom, što žena i učini; jer je za nekoliko danah, kao što je rekao, umro. Došav s prašnikom u raj, zamoli sv. Petra da ga pusti unutra, a sv. Petar ne da, veleći da nije zaslužio. »E dobro«, reče vojnik, »idem kucati na ona druga vrata, valjda će me onamo pustiti«, a to ti bijahu paklenska vrata; kad onamo htjede unutra, a nečisnjaci oko njega, da neka ne ide k njima, da je ondje takvim jako zlo. Ne opraviv ništa, pođe k svetom Petru, koga, buduć da ga nije pustio, u prašnik spravi, i ne htjede ga pustiti van, dok mu nije obećao da će ga pustiti u raj. I tim je ovaj pripovijesti konac.

God. 1859, teč. II, br. 23, str. [295—297].

Priopćio Ivan Gvozdanović.

4. NARODNA PRIPOVIJEST

Jednom življaše veoma siromašan čovjek imajući sedmero drobne dječice, kojim se je mati već svijetom bila oprostila, samo je još baka po svijetu hodala. On je siromah išao svaki dan na posao i mučio se svakako da što novacah zasluži i da si tako dječicu othrani. Jednom otiđe u šumu da donese drvah, stranom da može baka pri njih što djeci skuhati, a stranom da se budu imali, ako bi bilo zima, pri čemu grijati. Došav u šumu, zbiraše trijeske, suho granje i sve što je našao, dok mu nije već dosta bilo; a kada je gotov bio, sjedne se pod hrast da se malo odmori, te da tim laglje bude mogao drva kući odnesti. Istom što se sjedne, spusti se zmija s hrasta po grani na njega i omota mu se oko vrata. Nu premda se vrlo ustraši, htjede ju ipak s vrata skinuti i baciti, ali zahman; jer mu ona reče: »Zalud se mučiš da me s vrata baciš, nego nećeš jer sam zmijskoga kralja sin, nego ako ćeš bogat biti, to me nosi u zmijsko kraljestvo k momu ocu.« »E, kako bi' te mogao k tvomu ocu odnijeti kad ne znam niti puta.« »Ja ću ti već« — reče ona — »put pokazati, samo pazi na moju glavu.« E dobro, mišljaše u sebi, i tako se uvijek mučim i radim, pa ipak ništa neimam niti ću igda što tim načinom imati; jer što zaslužim, to moram potrošiti na se i svoju djecu, pa ako te k ocu donesem, valjda će mi toliko novacah dati da se ne budem više morao mučiti. Rekav to, ostavi svoje breme drvah pod hrastom ležeći, te pođe po njezinom nalogu u rečeno kraljevstvo.

Idući tako puno danah od sela do sela, od grada do grada, dok napokon u rečeno kraljestvo ne dođe. Došav tamo, opazi množinu zmijah po zemlji plazećih, koje na njega navaliti htjedoše, ali vidiv mu na glavi sina kraljeva, povuku se od straha natrag. A kada je on tako idući između zmijah pred kraljev dvor došao, skoči mu zmija s vrata i reče mu: »Tebi će otac moj puno novacah davati, što si me sretno u njegovu palaču donio, ali nemoj ništa uzeti osim onaj mlin što mu u zapečku stoji. A sad ostani ovdje, ja se idem sam k svomu ocu unutra javiti.« Stupiv unutra, preplaši se kralj, opaziv si sina o kom je mislio da je odavna u crnoj zemlji. »Tko te«, zapita on, »ovamo donese?« Na što on odgovori: »Jedan siromašan čovjek.« »A gdje je on?« nastavi kralj dalje. »Vani«, odgovori on. Zatim mu reče kralj: »Zovi ga unutra, da mu dadem što je zaslužio.« Na to skoči on hitro van, te ga zazove u kuću; kralj upita što išće on za svoj trud. »Ništa drugo«, reče, »nego samo onaj mlin što ga imadeš u zapečku.« Na što mu kralj reče: »Ta što će ti onaj mlin, ja ću ti drugoga dati načiniti, ili ću ti pak dati novacah koliko god budeš htio.« On bo reče: »Hvala ti, ja neću ništa drugo, nego samo onaj mlin, i ako mi ga ne daš, ja idem umah s Bogom onamo ot kuda i dođoh.« Na to mu kralj reče: »Dakle, kad nećeš ništa drugo nego taj mlin, uzmi si ga i nosi sobom.« Ujedno ga zapita da li znade kakov je taj mlin, on mu bo odgovori da ne zna; stoga mu kaza da je taj mlin takov da može sve skuhati, piće dati, stol tanjiri, vilicami i noži pokriti za toliko osobah koliko bude trebalo. »Dobro, hvala ti, s Bogom.« »S Bogom pošao«, odgovori kralj. On uzme mlin i pođe kući, misleći da sad više neće ništa raditi, niti se mučiti da djecu svoju othrani; hvala Bogu, sad imam dosta jesti. No tako putujući, ogladni tako da već dalje ne mogaše ići, ali kad pomisli da će taj mlin njega nahraniti i napojiti, kao što mu kralj kaza, te stane i reče mu: »Kuhaj mi jesti i pripravljaj piti.« To rekav, poče se u mlinu umah pušiti i taki se stvori stol i sve što je jednom čovjeku potrebno. Vidiv to, začudi se veoma, i još veoma kada vidi da se na prostrtom stolu ukusne jestvine stvoriše. Na to on sjedne i poče jesti.

Nasativ se, uprti ga i pođe svojim putem dalje. Iduć tako sastane čovjeka, koj je veliku ćulu za sobom vukao. On mu nazva pomoć božju i taki ga upita kamo ide, i što ovom ćulom radi. »Ja«, odgovori onaj, »putujem po cijelom svijetu i ubijam ovom ćulom, o kojoj me pitaš, zle ljude i razbojnice, i silim bogataše da mi novacah dadu, koje ja onda među siromake, ostaviv i sebi nješto, razdijelim.« »A kamo ti?« — upita. »Idem kući«, reče naš čovjek, koj ga taki zapita da li je gladan; našto onaj: »Nisam doduše jako, ali bi' se ipak dalo jesti.« »Dakle dobro. Kuhaj, mline, za dva čovjeka i pripravi na stol što treba.« Na zapovijed poče se taki iz mlina pušiti, kojemu se tuđinac jako čudio, a još veoma kada vidio sve na stolu priređeno. Taki oba sjednu i počnu jesti. Nasitivši se reče naš

čovjek onomu bi li se on š njime mijenjao, da mu dade ćulu, a on će mu mlin, koj će mu jesti i piti za toliko osobah pripraviti za koliko bude želio. To onaj jedva i dočeka: »Ja ću ti dati dragovoljno, ali ti samo moram prije kazati kakova je to ćula. Ova ćula«, nastavi on pripovijedajući, »je takva da će na tvoju zapovijed sve ubiti i uništiti.« — »Dobro«. Sada dade ovaj svoje onomu, a onaj opet tomu, i tim rekoše si s Bogom, s Bogom — i pođu svaki svojim putem dalje. A kada je naš čovjek putujući opet ogladnio, govoraše si: »Vidiš, budalo, što ne bi bolje da si svoj mlin zadržao? Doista ne bi sada gladovao, niti ti niti tvoja djeca.« Nu tako govoreć smisli se da je njegova ćula ipak u stanju njega natrag pribaviti. Tim se trgne i kaza joj: »Idi i ubi onoga čovjeka i donesi mlin natrag.« Ćula ode i učini kakono je gospodar reko. A kada je bio mlin natrag donešen, zapovijedi umah gospodar da mu jesti i piti pripravi. Učini to mlin, sjede se i počne jesti, a kada se je najeo, pođe, uprtiv mlin i uzev ćulu u ruku, svojim putem dalje. Sad ti sastane drugoga, koj je nosio iglu. I toga pozdravi i upita, kano i prvoga, kamo ide, da li je gladan? »A bogme jesam. Jer zorom poranih, pa još ne najдох nikakva sela da bi' si mogao što kupiti, a već po prilici druga vura po poldan.« — »Dobro«, kaza naš čovjek, »sad ćemo jesti i piti.« Rekav to, naloži mlinu da se za dvojicu pobrine.

Nasitivši se tako, promijeni opet mlin s iglom i pođe dalje. Ova igla bila je takova da se je taki, čim ju čovjek u zemlju zabo, palača stvorila; sad se je on veselio govoreći: »Imam ćulu, iglu; ali mlin — aha! Idi, ćulo, po njega.« Ćula ode, ubije čovjeka i donese mlin. Sad pođe dalje i iduć sastane opet jednoga koj je nosio šešir. Nazdravi i tomu ko i prijašnjim božju pomoć, te ga je ispitivao kano i prijašnje. Kada se nasitiše, nije mogao naš čovjek mirovati, nego mami onoga da se mijenjaju, onaj da mu dade šešir, a on će njemu taj mlin, na to onaj i pristane. »A znaš li ti«, kaza onaj, »kakav je to šešir?« »Ne znam«, odgovori naš čovjek. »Taj ti je šešir«, nastavi on, »takav, da može, ako se čovjek po desnom boku udari, konjanikah toliko stvoriti koliko bude samo hotio; ako se po lijevom udari, onda pješakah koliko bude želio.« »Dobro je to«, odgovori naš čovjek, koji njemu sad svoj mlin također opisa. I tim dade ovaj mlin onomu, a onaj opet šešir njemu. Tako se rastanu, jedan ode ovamo, a drugi bliže kući svojoj. A kad već on dobro ogladni, pošalje ćulu da dužnost svoju učini. A kada ćula mlin donijela, primi od njega i pođe malo dalje putem svojim, na kojem jednog gajdaša sastane. »Pomoz Bog«, reče on njemu. »Bog pomogo, prijatelju«, i pusti se taki š njime u razgovor; a kad su se već nagovarali, zapovijedi ovaj mlinu da kuha za dvije osobe, mlin učini sve na zapovijed svoga gospodara. Nasitivši se oba, stane mamiti i nagovarati onoga da se mijenjaju. »Ja hoću«, odgovori gajdaš, »no znaš li ti kakove su to gajde?« »Ne znam«, odgovori naš čovjek.« »To su ti, moj dragi prijatelju, takove gajde kojima kada igraš, sve tancati mora, dokle ne rečeš: dosta je.« »E, dobro je to«, kaza naš čovjek; i davši jedan drugomu svoje, pođe svaki svojim putem dalje. Čim se je onaj odaljio, opazi naš čovjek glad veliki na sebi, pošlje kao i prije ćulu da čovjeka ubije i da mu mlin donese. Ćula koja je isti posao više put već ovršila, pođe, ubije čovjeka i donese mlin. Sad on pođe govoreć u sebi: »Hvala Bogu, sad imam mlin,

čulu, iglu, šešir i gajde, alaj si ga meni vesela mi majka!« Tako govoreć dohvati se svoje kuće, koju on želio odavna da dostigne. Došav unutra, sve ga jedva dočeka jer skoro već ne poumiraše od glada. Čim se je svojom familijom sastao i poljubio, popita ju taki da li je gladna, na što sva viknu: »Bogme jesmo.« — »Kuvaj«, zapovijedi on mlinu, »za devet osobah«, tj. za mater, njega i sedmero njegove drobne dječice. Iz mlina se poče taki pušiti, čemu se djeca vrlo začudiše, jedno drugom govoreć: »Gle, gle, čuda i veselja, kako se iz toga mlina puši.«

A kada je već sve gotovo bilo, pomoliše se Bogu, sjedoše pak užinahu prigotovljeno jelo. Poslije objeda pozove on svoju majku i reče joj: »Idi k našem kralju, koji samo p̄ milje daleko u varošu stanuje, i kaži mu da sutra sa svojom obitelji i dvorom k meni nadođe.« Čuvši to stara, odgovori mu: »Ta kako bi' ja njega na objed išla zvati, kad sam do današnjega dana milosti prosila te svoj kući kruha kupovala, pak si zato možeš misliti da će me istjerati.« »Samo ti idi«, nastavi on, »ako ne dođe, ja ću mu već pokazati tko sam ja.« »E, sila Boga ne moli — mislila si je ona, hajde da idem; jer bi me mogao još istući.« Došav kralju, kaza mu što je njezin sin poručio. A kada je kralj zapovijed njezina sina čuo, zaviknu: »Van iz moga dvora, beštijo, do sada si dolazila kruha prositi; a sada me na obed zoveš. Ove stope da mi dvor ostaviš jer ću te iz svoga kraljevstva protjerati.« »E, kad je tako, dakle idem, i ne želim se više u vašu kuću povratiti.« Došav do svoje kuće, reče si sinu što je s njom kralj učinio. Sad on stane nad riječmi kraljevimi srditi i po kući psovati govoreći: »On će moju majku iz svoga kraljevstva protjerati, neka pazi da ne bi sam iz njega po meni protjeran bio.« Za mali časak, umiriv se malo, pozove si majku opet k sebi i reče joj srdito: »Idi opet i kaži mu kao i prije; pa ako ne bude htio, reci mu od moje strane da ću ga iz kraljevstva protjerati, sam na prijestolje sjesti i kormilom vladati.« Ona opet pođe kralju i kaza mu što mu je opet njezin sin poručio. Došav tamo, kaza joj kralj da će doći, koje da si svoje što im prije davaše uzme, koje da mu volju ispuni. Povrativ se kući, kaza sinu što je kralj rekao. »No to mi je drago!« Za nekoliko urah vozi se kralj sa svom svojom obitelji i s cijelim dvorom. Došav u dvorište, vrlo se začudi jer opaziše samo kućicu kano kolibicu i sve siromašno. Tada rekoše: »Mi nećemo ovdje ostati, nego idemo ipak unutra, da nas barem vidi da smo ipak tu bili.« Čim stupiše unutra, iziđe on van te zabode iglu u zemlju, al kad najedanput podigne se takova palača kakove nije niti sam kralj imao. Učiniv to, dođe k njima u kolibicu i reče im da idu u drugu kuću, na što mu kraljica reče: »Ta ti nemaš druge kuće nego ovu kolibicu.« To izrekav kraljica, pođu svi iz te kolibice van. Nu kad izadoše na dvorište, ne mogahu se dosta te ljepote nagledati; ali stupiv unutra, začude se još većma jer je sve po nutra bilo u samom zlatu, srebru i dragom kamenju. Tu se zabavljahu koliko znahu; a on prebroji osobe, kojih bijaše do četrdeset, ode van i kaza mlinu da zgotovi jesti i piti samo za 40 osobah. Čim on to zapovjedi, poče se mlin pušiti; a iz njega skoče tri djevojke kano vile, počnu trti tanjуре, žlice, vilice, nože, te donesu u veliku sobu, gdje je bio vrlo velik sto, i pomeću

sve to po tom stolu. Urediv sve to, donesu ručak na stol i pozovu ih da idu jesti. Došav u sobu gosti, začuše se neizmjerne, i to tako da su već mislili da nisu više na ovom svijetu.

Kod objeda svirala je muzika, koje se glasi tako lijepo rasprostirali da se ne samo u sobi nalazeće društvo nego i vani sakupljeni ljudi čudili i divili. Poslije ručka zahvališe se gosti domaćinu i pođu kući vinom nakićeni. Sutradan, probudiv se kralj, pomisli kako bi onaj mlin od njega uzeo. Tako misleć kaza: »Poslat ću jedanaest ljudi pak jim naložiti da ga od njega zaprose, i ako jim ne bude htio dati, na silu uzmu.« To reče i učini. A kada isti ljudi k našem čovjeku prispješe, umole ga da bi kralju ovaj mlin dao. »Eto vam«, reče on, »pak mu ga nosite.« Oni primu mlin te pođu š njime kralju. A kada š njime na vrata avlinska dođoše, reče naš čovjek ćuli svojoj: »Idi ubi desetoricu, a jedanaestoga izmlati samo pošteno, da može kralju otići i njemu što se zbiljo, kazati.« Ćula ode i učini. Zaćuv kralj od onoga da je samo desetoricu ubila, a jedanaestoga nije mogla, pomisli u sebi: daj da pošaljem veći broj, stotinu po prilici, te ove sigurno neće moći svladati. A kada je sve poslao, umole isti, došavši tamo, kano i prijašnji da jim mlin dade. On jim dade, ali brzo opet natrag uzme, poslav ćulu, kojoj naloži da devedeset devet ubije, a jednoga kao i prije ostavi. Sad se kralj razljuti što mu toliko ubijao a mlin nije dao, te mu navijesti rat i vrijeme za njega odlući. Sam kralj pođe, sakupiv veliku vojsku, na vojnićko polje gdje neprijatelja svoga doćekati morao. Došavši tamo nije našao svoga neprijatelja. Sad si on stane misliti da se je valida uplašio, ili ga možda kakva nevolja tare, da doći mogao nije. Istom što je on tako mislio, ukaza se neprijatelj njegov ćulom, iglom, šeširoim i mlinom. Vidivši ga neprijatelji, počnu mu se smijati i rugati tako govoreć: »Kako se usudi takva kukavica sama na toli silnu vojsku ići.« On pako mislio si je: smijite vi samo, smijite, da ne bi plakali najkašnje. To rekav zabode iglu u zemlju, i taki stvori mu se veliki broj konjanikah i po drugom veliki broj pješakah. Nato se prestraše neprijatelji jako jer je iz ničesa toliko mnoštvo postalo. Urediv on svoju vojsku reče ćuli: »Idi i ubi sve, samo kralja ostavi i k meni dovedi.« Ćula pođe na zapovjed, potuće u jednom trenutku sve, samo kralja ostavi i gospodaru svom dovede. Stupiv kralj pred našega čovjeka, pa ga počne moliti: »Pusti me, brate, neću se u tebe nigda već paćati. A sad moli me što hoćeš da ti dam.« Nato ođgovori naš čovjek: »Ne trebam ja tebe moliti jer sam u stanju sve sebi pribaviti, dapaće i tebe iz tvoga kraljevstva istjerati.« Zaćuv to kralj počne mu se moliti da ga neka tako ne kazni, već ako hoće, dati će mu jedan komad zemlje. Nato reče naš čovjek da toga ne treba, »što me tentaš, i zbilja dakle hoćeš, da te ubijem.« To reče, izvadi sablju i odsijeće mu glavu. Sad se povrati kući izvativ iglu iz zemlje i pobrav sve svoje stvari.

Kada je kući došao, pozove si staru majku pak joj reče: »Poslije zlog vremena ide dobro vrijeme, tako i poslije naše tuge i žalosti dođe radost i veselje kojem će smrću samo našom svrha biti, i sad ćemo se«, nastavi on dalje, »u kraljevsku palaču preseliti i ondje prebivati. Ja ću sada sam kormilo ubivšega po meni kralja primiti i vladati kako budem hotio.« Doseliv se tamo, načini veliku gozbu, kojoj mnogu gospodu pozvao, i š njom ne samo isti dan nego do smrti svoje veselio.

God. 1859, teč. II, br. 25, str. [311—313]; br. 26, str. [320—321]; br. 27, str. [328—330]; br. 28, str. [334—336]; br. 29, str. [343—346].

Priopćio Mile Nagy.

5. NARODNA PRIPOVIJEST

U nekome selu življahu dva mladića koja su se već od djetinjstva rado imali. Dogodi se da je jedan od njih umro i u obližnjem groblju pokopan bio. Upravo tri mjeseca kašnje imao je onaj svoju svadbu svetkovati. Stoga pođe na grob svoga prijatelja moleći ga da bi mu na svadbu došao ili da bi ga barem pohodio. Dok je on ovo govorio, spazi pred sobom bijela konja a na konju svoga prijatelja; prestraši se malo, ali se odmah oporavi, jer mu je prijatelj kao i obično govoriti stao: »Ne boj se ništa, ja ti ne mogu; a sad hodmo jer ću samo jedan sat kod tebe ostati, pa čim pijevci zapjevaju, moram ja odmah natrag.« Obojica stanu se sada veseliti, i čitavi sat govorili su zajedno, dok mrtvi živomu ne reče: »Ja moram poći, nego i ti mene moraš pohoditi, i to odmah poslije svadbe. Da pak dobro dojdeš, i poslat ću ti ja svoga konja i nekoga koji će te pratiti, ali ne smiješ nikomu ništa od svega ovoga kazivati e pak moraš čitavi dan prije i ono do podne moliti. Kad dođeš u onu veliku šumu, naći ćeš u njekoju maloj kolibici jednog starca; kod njega se ispovijedaj i pričesti, a za kašnje ne trebaš se ništa briniti.« Treći dan poslije svadbe o podne dođe neki mladić sa velikim bijelim konjem, onaj se sjedne na njega pa otiđu. Putujuć dulje vremena kroz šumu naiđu na kolibu, starac sa bijelom bradom pokaže se iznutra, sjedne i blagoslovi našeg putnika; ovaj se klekne pa stade grijeha ispovijedati. Poslije ispovijedi i pričesti pođu dalje i dođu ukratku pred prekrasnu kuću. Kad uniđu unutra, dade mu prijatelj odmah mjesta i on se sjedne, ali još nije niti pravo se ogledao bio, dođe mu već prijatelj javiti da otići mora, jer je već sto godina gore. On se začudi pak svomu prijatelju reče: »Tu nisam niti pet minutah pa me već tjeraš. Kakav je to pohod? Ta ti si kod mene čitav sat bio!« »Nu, prijatelju, vjeruj kad ti velim da već minuše sto godina.« Začuv on to, pođe po nalogu njegovom natrag kući, koja se sada već veliki samostan pretvori. Gdje on jednog starca nađe koji ga poznađe, do njega pako nitko.

God. 1859, teč. II, br. 32, str. [368—370].

Priopćio Tade Smičiklas.

6. BABA GORA OD VRAGA

Dvoje mladih, muž i žena, imali su se tako rado da su se svi vrazi dogovarali kako da ih svade, ali jih nisu mogli. Jednom se zavadlja neki izmed vragova s ostalimi da će jih on svaditi, ali jih nije ni on mogao. Idući žalosno natrag, sastane babu na mostu: »Dobar dan, bako!« — »Bog daj, Bog!« »A otkuda ti?«, zapita baka. — »Ta odnikuda; pa što bi' ti kazivao, kad mi ne bi mogla i tako pomoći.« »Zašto ne? Može biti da bi' ti baš mogla pomoći, samo kazuj«. Vrag joj poče kazivati, a ona ga odmah preteče i reče mu: »Što mi daš, ja ću jih«. »Novaca koliko god budeš htjela«. »Dobro dakle«, reče baba, pa otiđe najprvo kući onijuh dvijuh; nađe nju samu doma. »Dobar dan, krasna!« — »Bog daj, Bog, bako!« — »Ma krasna, kako si ti?« — »Jako dobro, ma bako«. »A pa kako se ti slažeš sa mužem?« »Jako dobro, da već bolje ne treba.« — »Jadna ti je to sloga kad on oko drugih snahah poskakuje; nego znaš što? Ako hoćeš da ti je vjeran, odreži ti večeras s brijačicom malo njegova brka, umijesi ga u pogaču i daj mu je uprav s one strane jesti.« Ona joj i zbilja to obeća da će to učiniti. Baba pođe sad dalje i sastane njega. »Dobar dan, momče« — »Bog, bako!« — »Kako si ti?« — »Ma, bako, jako dobro« — »A kako se slažeš sa ženom?« — »Jako dobro, da već bolje ne trebam«. »Moj dragi, jadno ti je to dobro, kad te ona večeras s brijačicom zaklati kani«. — »Hodi, ma bako, hodi, pa samo muči.« — »E dobro«, reče baka, »viditi ćeš; ali se samo ti zataji kao da spavaš«. On i zbilja dođe navečer kući, legne i utaji se kano da spava; žena sirota htjede malo brka odrezati, a on se preplaši misleći da će ga zaklati, primi britvu i zakolje ju. Odakle dolazi: »Baba gora od vraga.«

God. 1860, teč. III, br. 2, str. [9—11].
Priopćio Tade Smičiklas.

7. GROF I BAKA

Neki bogataš mrzio je odveć na svoju ženu — staru baku — pa stoga zapovjedi slugi da ju ubije. Sluga i zbilja ovrši zapovijed gospodarovu, ubije ju, ali je ne zakopa. Kako je grof zaspao, donese ju on gore u sobu grofovu, pa prođe van, a grof probudiv se i spaziv pred sobom mrtvu baku, preseneti se i prestraši; dozove slugu i zapovjedi mu da ju brže zakopa, što je sluga drage volje obećao da će za dobru plaću učiniti. No opet ju ne zakopa, već ju sakri do noći. Drugu noć donese ju on opet, a grof se prestraši još jače nego i prije i plati mu još bolje nego i prije. Moj sluga odnese baku iz kuće i sastane se s kramarom, koji je upravo tvrdo na travi zaspao bio; otvori mu škrinju, uzme svu robu iz nje i metne babu unutra, zatvori je i otiđe. Kramar ustane ujutro i ne pogledav ništa u ladicu, uprti ju i dođe najprvo do grofove kuće. Došav tamo, sjedne na travu da se malo otpočine. Međutim izađe grof iz kuće, a kramar spaziv, upita ga da li štogod kupiti želi: »O zašto ne, samo ako što poštenoga imate«, reče grof i odvede ga u svoju sobu. Kramar otvori veselo kramu,

ali namjesto lijepe robe, iskelji se baba iz ladice. Grof spaziv babu, pre-seneti se i prestraši pa povikne: »O sad znam da sam mnogo Bogu zagri-ješio«, primi šesir, pobere novce što jih je još imao, pobježe, pa se ne vrati više nikad u svoj grad.

God. 1860, teč. III, br. 2, str. [11—12].
Priopćio Tade Smičiklas.

8. CAR I KĆI MU

U nekome gradu živio je stari car imajući kćer u crkvi prokletu. Kod nje je morala uvijek straža stati; ali se je nitko nije ufao čuvati jer je svakoga, koj ju je god čuvao, pojela. Njeki mali dječak u tom selu reče svojoj majci: »Majko, mi bi mogli jako bogati biti, da ja mogu čuvati ovu carevu kćer.« To začuje njeki stari vojnik, prođe k caru i reče mu: »Gospodaru, čuo sam nekoga maloga dječaka gdje je kazao da će on tvoju kćer čuvati.« Car dozove odmah dječaka k sebi i upita ga: »Momče, jesi li ti to rekao?« On se stane izgovarati da nije toga nikada govorio; ma car mu reče: »Rekao, ne rekao, sad moraš ići.«

Kako je uvečer tamo došao, otiđe pred crkvu i stane plakati; jer se je bojao unutra ići. Najedanput dođe k njemu starac sijede brade i upita ga: »Što plačeš?« (a on mu odgovori). »O moj starče, kako ne bi' plakao kad moram ići kraljevu kćer čuvati, koja svakoga pojede koj god je kod nje na straži; pak će i mene sigurno.« (Starac mu reče): »Ne boj se ništa, samo hodi unutra i omotaj se u onu opravu u kojoj svećenik misu služi.« On otiđe, zamota se i legne na tla; oko polnoći eto ti kćeri kraljeve, gdje po navadi stražu traži; pak kad nikoga ne nađe, počne sama sobom na glas govoriti: »Otac mi nije danas večere poslao; a ako mi je sutra ne pošlje, njega ću pojesti.« Ujutro otiđe mladić k caru; a car se stane čuditi i krstiti, te odluči odmah da će mu ju dati još jednu noć čuvati. Dječak se na to odmah stuži i počne plakati; pođe opet uvečer plačući u crkvu i sastane onoga istoga starca. Ovaj ga zapita: »Momče, zašto plačeš?« »Kako ne bi' plakao, kad moram opet ići u crkvu kraljevu kćer čuvati.« — »Ne boj se ništa, nego hodi na lik (hor); tu ćeš naći kamen i sakri se za njega«. Najedanput dođe ona nesretnica i počne po crkvi iskati večere. Kad je nije mogla naći, reče: »Već mi evo drugu noć otac nije večere poslao; ako mi je sutra ne pošlje, otići ću pa ću njega pojesti.« Ujutro izađe dječak iz crkve, prođe odmah k caru i kaže mu kao i prije. Treći dan kad je morao ići u crkvu, sastane ga opet starac, a to je bio Bog, i reče mu: »Idi i ne boj se, iskopaj pred žrtvenikom veliku jamu, uzmi onaj pojas s kojim se svećenik opasuje, zađi unutra, pak kad ona pređe preko ote jame, a ti ju s ovim pojasom uhvati i uzmi na pleća pa š njom k caru.« On pođe unutra, uzme si onaj pojas, iskopa jamu, zađe unutra, ulovi ju kad je preko nje prelazila i donese ju caru. Car zagrlji odmah obodvoje, metne im ruku i blagoslovi ih; a ona poljubi njega srdačno. Car načini velike gosti, i ja sam bio tamo, jeo sam i pijo, pa mi je još i sad jezik mokar.

God. 1860, teč. III, br. 14, str. [131—133].
Priopćio Antun Kuzmjak.

9. CIGAN I MEĐVED

(Narodna pripovijest)*

Bio jedan Cigan koji je rekao da je jači od međveda. Kako je to međved čuo, dá si valje jedno veliko zrno od dvadeset centi načiniti, pak ga primi i baci jako daleko. Sad primi i Cigan zrno, ali ga nije moga ni s mjesta maknuti, zato počme u zrak gledati. Stá je i muča, a međved ga valj upita: »Što misliš, rano?« Cigan odgovori: »Vidiš onuda čez one oblake mora ovo zrno ići«. Međved se zato prestraši da mu se zrno izgubilo ne bi; jer ga je jako mlogo koštalo, pak zavikne: Nemoj, brate! Budi miran, jači si od mene, platit ću ti dobro.« — Kad dođu k međvedovoj kući, zapita međveda mati: »Sinko, ko je jači?« — »Cigan«, odgovori sin. »A vi ote u naš bošt, pa ko više drva donese, taj će biti jači.« Oni prođu u bošt, nameće međved drva što je više moga; a Cigan stane podbjeljivati drva. Međved se sad prestraši da će mu cijeli bošt pokvariti, pak mu obeća silne novce, samo ako drvlju mira pusti. Kad jopet doma dođu, zapita međvedova mati međveda: »Sinko, ko je jači?« »Ē, ma majko, što ne znaš da je Cigan jači, kad mi je čio sav bošt odrijeti.« »A vi ote k našem studencu pa ko više vode donese, taj će jači biti.« Oni prođu k studencu. Međved se natovari jopet što je igda moga, a Cigan stane oko studenca kopati, tobože da će cijeli studenac potkopati i odnijeti. Međved ga ovaj i kumaj i kumaj nagovori da mu ne potkopa studenca, i obeća mu sto rainčki. Kad oni doma na večeru, upita mati međveda: »Ko je, sinko, jači?« »A ma majko, samo me ne pitajte, ta da mu nisa obeća dobre plaće, bio bi nam cijeli studenac odnio.« Po večeri odvede međved Cigana spati, i to u donje komore, koti je sam želio; ali nije vrata zatvorio. A mati mu valje reče: »Vidiš, sinko, kolike novce će sad ovaj odnijeti, to bi bolje bilo da bi nami ostali. Odi kad Cigan zaspava dolje, uzmi svoj panj i bat, metni panj na postelju i lupaj dotle dokle koli bude Cigan dija.« Ali moj se Cigan nije lega na postelju, nego pod postelju. Sad dođe moj međved pak stane lupati, dok je čuo Cigana dijati, pak onda prođe spati. Kad on ujutro dan s traljama, da će Cigana mrtva van iznesti, nađe ga napred komore; nazove mu dobro jutro i upita ga: »Kako si spava?« »Ma, rano, jako dobro«, odgovori Cigan, »samo me je nekuliko puta buva na čelu ugrizla«, pa pođe doma živ i odnese novce.

[Opaska: Iako Tade Smičiklas nije potpisan kao priopćitelj ove narodne pripovijesti, mi smo sigurni da nismo pogriješili potpisavši njegovo ime, jer nam je poznat njegov stil i njegov pravopis iz tog razdoblja, napokon on je tada bio i urednik lista; sam priznaje da su zapravo urednici u toj godini bili, tako reći, i jedini suradnici lista. Drugi urednik bio je Nikola Radić, no taj se nije pačao u pripovijetke, nego bi donosio pjesme, običaje i po koju narodnu predaju. — M.I.S.]

God. 1860, teč. III, br. 30, str. [315—316].

Priopćio Tade Smičiklas.

* Evo priopćujemo narodnu smješlicu u žumberačkom narečju, ne promijeniv ni sloga ni pojedinih riječi.

10. VOJNIK I KĆI GROFOVA

(Narodna pripovijetka)

Bio je jedan grof i imao je jednu kćer; on dozove jedanput cijeli batalion vojnikah da mu čuvaju grad. Kad su jednu nedjelju otac i mati prošli u šetnju, spoznala im se je cura s jednim vojnikom, dozvala ga je k sebi u dvor i pripravila je gozbu sebi i njemu. Kad je taj vojnik iz dvora iša, sastanedu ga na putu nje roditelji i pitali su ga što je radio gore. »Iša sam gledati kako je u njihovom dvoru.« Otac je naša nju pri stolu, zato je bio jezan i dao je odagnati taj bataljon od sebe. I kad je drugoga doveo, umre mu kći od žalosti, a on je lijepo dâ u raku zakopati. Ota cura dolazila je svake noći doma. Otac je meta preda nju stražu, a ona je svaku satrla; sada se smisli nešto grof te pošalje opet po onaj prvi batalion. Prije onoga vojnika metnuo je drugoga na stražu, pa je i otoga satrla. Najkašnje naredi onoga, nu on je prosio da se ide prije napiti nego prođe na stražu, što mu je grof i dozvolio. Ali on nije iša u bertiju, već prođe k jednom jezeru da se utopi. Na to izađe jedan starac i upita ga: »Što ti tuda šećeš?« »Ništa, ništa«, odgovori on. »Znam ja«, reče starac, »što ti namjeraš. Tebe su naredili na stražu pred jednu djevojku u raki, pa te je strah.« »Istina je, istina«, odgovori vojnik. »Ajde, reče starac, i lezi na ovo platno što je za oltarom. Ona će ići po crkvi i vikati će: vidim te, vidim, satrti ću te sada, ali neće te ipak vidjeti.«

Nato otiđe on u crkvu i stane za ono platno. Oko dvanaest satih ustade ona i poče hodati po crkvi vikajući: »Vidim te, vidim, taki ću te satrti, zatim, kad ga nije mogla naći, legne opet nazad u raku. Kad je ujutro zvonar doša na Zdravomariju zvonjeti, nađe stražu živu; zato su ga opet drugu noć naredili na stražu, ali on je opet prosio da mu dopuste prije u krčmu. Nu namjesto da ide piti, prođe opet k onom jezeru da se utopi. Starac dođe opet i naputi ga isto onako kao i prije, a on prođe i sakrije se za ono platno za oltarom. Oko ponoći šetala se je ona opet po crkvi vičući: »Vidim te, vidim«, ali ga ipak nije vidjela. Kad je bilo po ponoći, legla je opet nazad. Kad su njega treće veče naredili, išao je opet k jezeru da se utopi. Starac pođe i treći put te mu reče: »Ajde nazad, ukrši jednoljetnu mladicu i izađi na koruš. Ona će te vidjeti i ići će gore k tebi; kad stane na prvu, drugu i treću stubu, onda skoči dolje s koruša, nu ne boj se da češ se udriti; prekriži brže bolje raku s puškom i mladicom i lezi na nje mjesto. Ona će te najprije goniti, a onda moliti da ju pustiš unutra, ali ju ti nemoj dugo pustiti, onda se brže digni i udri ju jedanput s mladicom.«

On ukrši mladicu, prođe u crkvu i izađe na koruš. Kad je ona išla po crkvi, opazi ga i pođe k njemu; kad je stala na treću stubu, skoči on preko koruša dolje, prekriži raku s puškom i mladicom i leže na njezino mjesto. Ona mu je sprva prijetila, a kasnije ga molila da ju pusti unutra leći, nu on ju ne htjede dugo pustiti, već poslije duljega vremena skoči se brže i udari ju s mladicom. Nato mu je ona rekla: »Udri me i drugi put, kad si me već jedanput udrio.« On je udari drugi i brže treći put, a ona se stvori živom curom i počne se š njim šetati po crkvi. Kad je zvonar ujutro po-

zdravljenje došao zvonjeti, mislio je da ga vuče u jamu, na što je umah bježao kući i kazao je grofu, koji dođe tamo i nađe stražu i djevojku živu. Pošlje zatim po kočiju i odveze jih doma. Poslije jih je dao vjenčati i tako su se milovali i živili u njegovu dvoru.

God. 1863, teč. III [A], br. 1, str. [8—10].
Anonimno.

11. NARODNA PRIPOVIJETKA

Bila su dva brata hajduka, pa su krali i klali, robili i svakakvu ciganiju djelali, sve tako dok im nije bilo do 55 godinah. Onda se je jedan spomenuo: »Vidiš, brate, koliko nas dvojica zla napravili, toliko smo godinah klali i robili, brate, mi nećemo nikada Boga vidjeti.« »Pa neka neću«, reče drugi, »gdje bio da bio, sam ne budem.« »Neću«, veli onaj, »ja tebe slušati, idem ja u pustinju, može biti da ja tamo dušu svoju kako očistim.« Kako je došao u pustinju, odmah mu se anđeo javio, on je njemu ispovijedao grijehe, a anđeo mu je nosio hranu. Jedan dan tako dođe anđeo, pa mu reče: »Sutra me neće biti k tebi.« On ga upita: »A zašto ne?« Reče mu anđeo: »Sutra će jedan hajduk umrijeti, pa će sutra svi anđeli ići s prijestolja nebeskoga po njegovu dušu.« »A koliko će vas pak po moju doći?« zapita hajduk. »Samo ja«, veli anđeo. To se dade onomu na žao, veli: »Kako to da po dušu jednoga hajduka idu svi anđeli, a po moju dušu ide samo jedan, koji sam pustinjač?« Svojom ohološću upropastio je sam sebe, premda je pravo da po njegovu dušu samo jedan anđeo ide a po onu svi, jer su se za onoga već svi vrazi lovili, pak su ju išli anđeli otimati.

God. 1863, teč. III [A], br. 2, str. [20].
Anonimno.

12. NARODNA PRIPOVIJETKA

Kad je Bog na Cvjetnicu slao duše iz očistilišta po vodu, da će anđele umivati, pošalje najprije bogata čovjeka, on se je zabavio tamo sa svojim bogatstvom i nije imao kad donesti; za njim je slao jednoga lašca, on je opet zaboravio, lažuć simo tamo po svijetu, pa nije mogao donesti; onda pošalje prosjaka, njemu je bila torba teška, pa nije mogao donesti; napokon posla jednoga poljodjelca. Čim su njega spazile ptice, mravi i svi stvorovi nebeski, sve je njemu došlo na pomoć, i snašali su mu u kljunih i u svačem vodu. Tako mu pomogoše donesti. Bog je primio i stavio je njega u kraljevstvo nebesko. Pošten težak Bogu najmiliji.

God. 1863, teč. III [A], br. 2, str. [22].
Anonimno.

13. NARODNA PRIPOVIJETKA

Jednom zaprosi sveti Petar Boga o krstnih imenih da bi ga pustio malo na zemlju, da se i on poveseli. Bog se malo izgovarao, veleć: »Kako ćeš ići, tko će čuvati vrata raja?« Petar nije nikako htio da odustane, već moli pa moli, i još Bogu zahintači; Bog ga pusti, ali mu reče: »Da si mi za tri dana ovdje.« Petar otiđe na zemlju, proveseli se tamo ona tri dana i vrati se treći dan u nebo. »Petre, kako je na zemlji?« upita ga Bog. »E dobro, dobro, sve veselo, samo da si me još dulje dolje pustio.« Opet će Bog: »Idu li ljudi u crkvu, mole li Boga?« Na to Petar: »Ma dragi Bože, kad bi se molili, kad neimaju kad?«

Druge godine dade Bog veliku glad. Opet Petar zaprosi Boga da ga pusti na krsna imena. Bog ga odmah pusti i dade mu na volju da ostane dokle god hoće. Petar ode na zemlju, ma na njoj sve žalosno i gladno, i već drugi dan dostruga Petar u nebo. »Kako je, Petre, na zemlji?«, zapita Bog. »Zlo, dragi Bože«. »Idu li ljudi u crkvu, mole li?« »Pa što bi drugo radili, ta uvijek su samo u crkvi, kad neimaju što pojesti, a kamo li da bi se veselili.«

God. 1863, teč. III [A], br. 2, str. [22—23].
Anonimno.

14. NARODNA PRIPOVIJEST

Bio jedan čovjek koji je Boga molio da bi rad znati kako je u svijetu, pak da bi mu on neka kazao. Bog mu posla anđela, koji ga je imao voditi po svijetu. Najprije dođe k čovjeku imućnu i milostivu, koji je rad davao siromakom i potpomagao sirote, pa je i njih drage volje primio. Tu istu noć rodi se njemu muško dijete, a on stane odmah misliti kako će si sad gospodariti, kako neće toliko siromahom davati, te si sina lijepo usrećiti. Anđeo mu zadavi to isto dijete. Drugu noć dospješe do jednoga siromaha, i on ih lijepo primi; a baš je imao lijepu zlatnu kupicu, koju mu je anđeo još one iste noći ukrao i sobom ponesao. Idu dalje, pak dođu do jednoga jako bogatoga čovjeka i zamole ga da jih pusti k sebi na stan. »Ne mogu ja«, veli on, »imam stranjske, imam gosti, imam veliku gospodu kod sebe.« — »Ali«, veli anđeo, »evo ti ove kupice, pak nas za nju primi.« Čim mu je ponudio zlatnu kupicu, odmah im nije nitko na putu bio, i primi jih. Četvrti večer eto jih do čovjeka poštena i dosta bogata, on ih dobrovoljno primi. Sutradan si isprosiše da jim je i slugu dao da jim put dalje pokaže. Ime sluga s njimi, ali što će biti? Dođoše do njeke vode, popade anđeo slugu, pa lup — š njim u vodu. Sluga se utopi. Čovjek, koga je anđeo vodio, bome skoči: »Hodi ti do bijesa, nisi ti anđeo, već vrag! — Ta kako si onomu poštenomu čovjeku, koji nas je lijepo primio, prvoga sina udavio; onomu dobromu i pobožnomu siromahu zlatnu kupicu uzeo, pak ju onomu opakomu bogatašu dao; ovomu vrijednomu gospodaru utopio si slugu, koji nam je put pokazao.« — »Muči, moj dragi«, reče anđeo, »vidiš

onaj što sam mu sina zadavio, bio je dobar i rad je dijelio siromakom i potpomagao ih; ali čim mu se ovaj sin rodio, odmah je pomislio kako će biti odsada gospodarniji, siromahom manje davati, te sinu svojemu dobar imetak skupiti; pak i iz onoga djeteta ne bi bilo drugo nego lopov. Onaj siromah što sam mu zlatnu kupicu uzeo, jako je pobožan i uvijek na Boga misli, samo onda kad je na ovu kupicu pogledao, onda je na Boga zaboravljao; da sam kupicu onomu bogacu zato, kad ti on, nebore, samo na ovom svijetu užije. Onaj sluga hotio je ove noći svoga gospodara ubiti sa osam svojih ljudi; zato sam ga utopio, zato sam i sobom bio poveo, a ne da nam put pokaže, kad sam i ja sam dobro put znao.« — Onda andec skrsne.

God. 1863, teč. III [A], br. 3, str. [35—36].

Anonimno.

15. VRAG I VOJNIK

(Narodna pripovijest)

Bio se je vrag pretvorio u dječaka i spavao je polag vode, onda se doškulja vuk do njega da će ga zaklati, a soldat vikne na njega: »Čuj, brate, vuk će te.« Vrag štokne u vodu, a vuk pobježe. Kad je već vrag iz vode izašao, sastane se sa soldatom veleć: »Hajde, brate, hoću ti kupiti piti, kad si me oslobodio da me nije vuk zakla; odonda smo braća postali.« Kad su već skupa pili, kaziva mu je vrag da će biti u vojski devet ljetah, da će sve Turci ufatiti i da će sve na njih drvlje sjeći; ondaj će ići mimo jedne pećine, onda da si neka jednoga ljeta mladicu utrgne i nek udri po pećini, »otprijet će ti se vrata pa unutra zađi.« Kad je već ufaćen bio, onda je išao kroz ta jedna vrata, onda kroz druga, te je došao k njima gdje su kod užine bili. Kad je došao unutra, skočili su na njega da će ga zaklati; onda ga je obranio onaj koga je čio vuk zaklati. »Nemojte vi toga to je moj brat, taj me je od vuka oslobodio.« Dali su mu na strani piti i jesti veleć: »Ti se prekriži kako znaš po svom adetu, pak pij i jedi.« Onda ga je taj upita: »Bi l' ti rad doma sada biti?« »Kako ne!« »A bi li znao što se kod tvoje kuće sad radi?« Onda je on reka: »Kako bi' ja zna, koga nije već devet ljetah kod kuće bilo?« On mu kaza: »Sad ti se upravo žena kod kuće udaje«, veli, »sad će ti ju upravo voditi.« Onda je reka taj najstariji vrag: »Koji će ga moći, kako ja mislim, tamo odnesti?« Jedan je reko: »Ja ću ga kao puškeno zrno.« »Ti ga ne budeš nosio.« Pita drugoga: »Češ ga ti nositi?« »Kako se smislim, tako ću ga odnesti.« »Ti ćeš ga nositi.«

Kad ga donesa pred kuću, reče mu: »Ti hodi u kuću, ja ću papke zabosti u stijenu i vi ćete se pobiti; ono što prevrnete sa stola, ono meni donesi, ja ću se najesti. Onda ćete se umiriti.« Ote taj sebi ženu nazada, a on otiđe opuhana nosa.

God. 1863, teč. III [A], br. 14, str. [163—164].

Priopćio Tade Smičiklas.

NARODNE POSLOVICE

Kaša preko praga, žganci do vode, a kruh do preko gore.
Nitko ne može sam sebi nos odgristi.
Gospodska bolest je muško zdravlje (tj. seljačko zdravlje. Op. ur.)
Mačku, djeci pri peći.
I repulja mijeh napuni.
Noć ima svoju moć.
I grah se protegne kad se nakoli.
Komu nož i pogača u šakah, lahko si odreže.
Što ubog dulje sjedi, to manje u torbi ima.
I mladih koža ima na prodaju.
Kako mu na duši, tako drži na uši.
Veseli se majka kad joj se sin rađa, još je veselija kad joj progovara,
al' je jadna kad joj odgovara.
Glad mami vuka iz planine.
Pametna je lako uputiti, bolesna je lako uvrijediti; žalosna je lako rascvijeliti.
Star vuk pasja šala.

God. 1863, teč. III [A], br. 1, str. [11—12].
Anonimno.

Majka kćerku karala, snaši svjeta davala.
Teško punici po zetovoj hrani.
Tko od straha umre, sprci mu zvone.
I dobroj lovinci miš uteče.
Tuđa međa prazan mijeh, tuđa paša prazan hlijev.
Ubog muž gotova laž.
Niti u tikvi suda nit u Švabi druga.
Lažac smuti svijet i zemlju.
Tko ništa neima, nitko do njega ništa ne drži.

God. 1863, teč. III [A], br. 2, str. [23].
Anonimno.

Oholost i siromaštvo ne mogu se skupa složiti.
Bolest dolazi na cente, a odlazi na funte.
Maćoha je zla čoha.
Dok pamet dođe, hasan prođe.
Ako se s rešetom voda grabi, barem rešeto mokro ostane.
Tko preveć zine, malo proždre.
Koja ptica najzadnja doleti, najviše sjedne.
Koga srce ne boli, neće mu suza na oko poletiti.
Nagao čovjek dva puta jedan posao čini.

God. 1863, teč. III [A], br. 3, str. [36].
Anonimno.

Bog dao život, daje i zdravlje.
Bog dao zube, dat će i hljeba.
Dao Bog dan, dade i hranu.
Bog sam neka sačuva kravu, dat će i travu.
Vam je Bog dao, a nam je obećao.
Komu Bog obeća, nikad ga ne mine.
Bog dade i okno podade.
Kad se Bogu zahtjedne, i na peć metne.
Komu Bog želi, tomu padne u trud; komu Bog ne želi, tomu iz žlice
ispadne.
Bog više ima nego što je razdao.
Gospodin Bog svagdje razdaje i gdje neima komu.
Bog ne prima koješta.

God. 1863, teč. III [A], br. 6, str. [72].
Anonimno.

Bog ne da jednomu čovjeku sva dobra.
Bog zatvori jedna vrata, a otvori stotinu.
Bog je stari gospodar, ter zna što komu treba.
Što Bog da to i sveci ne otmu.
Dao ti je Bog dare, uživaj polag mjere.
Što Bog da, s tim u mošnjju.
Ljudi sa žalošću, a Bog sa milošću.
Gdje gol bere, Bog mu dava.
Svi pod Bogom hodamo.
Ispod Boga nikuda.
Bog je visoko, ali vidi daleko.
Bog visoko sjedi, al' široko gledi.
Cijeli svijet oko božje.
Vidi onaj koji vedri i oblači.
Ispred božje volje nikud nikamo.
Vidi gospodin Bog čiji je kozlič, čiji li ovan.
Što svijet ima sada skrito, bit će jednom sve otkrito.
Bog već zna kojoj kozi rog odlupa.
Bog nikomu dužan ne ostaje.
U Boga su vunene noge a gvoždene ruke.
Bog pogodi gdje boli.
Bog ne trubi zašto čovjek gubi.

God. 1863, teč. III [A], br. 8, str. [96].
Anonimno.

Što je od Boga, slađe je od meda.
Koga Bog miluje, toga kazni i bičuje.
Koga Bog ljubi, križem ga pohodi.
Koga Bog ljubi, onoga i kara.
Zato gospodin Bog dobre kazni, da se zli kajju.

God. 1863, teč. III [A], br. 10, str. [120].
Anonimno.

Gdje kršćanin crkvu ziđe, tamo đavo s Židovom krčmu diže.
Koji je najbližnji do crkve, najzadnji k misi dođe.
Tko sveti svetak i posti petak, neće mu malen biti imetak.
Što siromaku daš, na žlici ti naraste.
Za zdrava života dobro čini, po smrti neće biti kad.
Bolja je jedna svijeća pred sobom, nego dvije za sobom.
Ne kako ti veliš, nego kako Bog hoće.
Očeva kletva isuši, a maternja iz korena izvrne.
Kamo gospodin hoće, tamo sluga ide.
Gospodin veli, sluga mora.
Što tijelu drago, to duši žao.
Griješna radost plodi žalost.
Grijehe mladosti kara Bog u starih kostih.

God. 1864, teč. IV, br. 8, str. [257—258].
Anonimno.

OBIČAJI ŽUMBERAČKI

O BOŽIĆ — DANU

*»Običaji od starine
Štit su jaki domovine.«
Narodna poslovice*

Kada nadođe Badnji dan ili Badnjak, onda običaje narod ovaj osobiti kruh za Božić peći koga različnima imeni nazivlje, i to kao božićnjakom, novoljetnicom itd. Najprije gazdarica, kada već kruh umijesi, otrgne najveći hljeb, koga nazivlju božićnjakom, te ga uredi s pastiri i njihovim stadom, kao s janjci i volovi na uspomenu rođenja gospodnja, a osim toga postavi na sredinu božićnjaka jabuku načinjenu iz istoga tijesta; zatim otrgne novoljetnicu, koju zato tim imenom nazivlju što ju običaju poslije osam danah, tj. na Novu godinu blagovati. Kada se večer približi, pripravi družina po običaju slame, te kada se već svi skupa nađu, uzme gospodar slamu te ju nosi u košu u kuću, a djeca ga pako velikim veseljem slijede, i kada stupi na kućni prag, počne govoriti po običaju: »Pomozi Bog i čestit Božić, svi zdravi i veseli na tom mladom ljetu rodovitu, rodilo vam žitno polje, vinska gora i svaka dobra sreća, puni hambari žita, puni sudi vina, pune krugle masla, pune štale blaga i najviše mira božjega i blagoslova. Amin.«

Tako govoreć dođe k stolu, postavi koš na tla, te izvadi najprije dvije slamke i metne ih u znak križa na stol i pod stol i po klupah okolo stola, te poslije toga metne gazdarica stolnjak gore, a na jedan ugao stola božićnjak u rešetku, a pod božićnjak metne raznih stvari kao: zobi ili kakvoga drugog žita, brus, ključ i mrvicah od kruha, koje oni upotrebjavaju kod raznih bolesti i drugih nezgodah. Nu kad sve to uredi, sjednu se za stol i počnu večerati, te kada dođe treća jestvina na stol, nažgu

svijeću voštenicu, svi skupa ustanu, držeći ruke na pobožnost sklopljene, a gospodar uzme prvi čašu s vinom napunjenu u ruke, govoreći onomu koj do njega na lijevoj strani stoji: »Bog ti pomози i lijepa slava božja, da nas Bog pomоže i lijepa slava božja, putnika na putu, domaćina na domu, ratara na polju, ptičicu u gorici, ribicu u vodici, i u svakom strašnom mjestu, da bi mu se umolili i uprosili.« Zatim napuni onomu komu je napio, opet čašu, koj počne isto tako govoriti kao i gospodar te tako svakomu družinčetu natoči čašu, koje opet svomu bližnjemu nazdravi: i tako ide sve dalje, i to po starini, najprije obrede se muškarci, a kada dođe na ženske red, onda najprije napija gospodarica, a za njom ostale ženske; a djeca koja još ne znaju te napitnice govore po redu: »U to ime i ja napijam.« Kada se već svi obrede, uzme po drugi put gospodar čašu, te govori opet po drugi put napitnicu: »U pročiste djevice Marije, Majke Božje, ka se moli Sinku svome na prestolju božjem, da bi joj se umolili i uprosili«, te tako ide sve po redu kao i prije, i to po suncu, zatim se svi kada se već obrede, prekrste, uzmu svijeću i onaj koj je zadnji pio ostavi malo vina u čaši, koju gospodar uzme i polije svijeću na kruhu, te onda svi gledaju kamo će ići dim, hoće li u zrak ili komu drugomu; ako ide komu od njih, reknu mu svi: »Ti ćeš dakle prvi između nas naskoro umrijeti«. A ako ide u zrak, kažu da neće još dugo nitko od njih umrijeti, zatim reknu: »Pomози nam, Bože, i lijepa slava boža!«, pa se sjednu i počnu jesti.

Poslije večere idu velikom pobožnošću spavati, ali uvijek jedan čuje po noći i čuva Božić, te pazi na svijeću, a djeca običavaju pod stol na slamu leći, te tako spavaju cijelu noć, da će tim laglje ptice naći. Čim polnoći prođe, saberu se djevojke i dječaci iz svega sela, te uzme svako od njih žita i mrvinah ispod božićnjaka, te idu — noseći tri lučke u rukah, koje nazivlju božićnjicami, pucajući iz samokresah i pjevajući razne pjesme — po vodu; kada dođu do vode, skinu kablove i bace žito i mrvine u vodu da ju tim daruju, a kada dođu istim veseljem natrag kući, naloži gospodarica vatru u peći, te kad je peć već dobro razvručena, ide jedno od njih pogledati van da li su već Vlašići prama zapadu, i ako li jesu na ovom mjestu za koje oni misle, donese gospodar prase na ražnju te ga metne peći, tako dugo, kad Vlašići zađu, da je dosta pečeno. Kada je već prase pečeno, donese ga gospodar u sobu, i onda se sva družina sjednu okolo stola, pa počnu ručevati; te kada odručuju, ide govedar blago na vodu goniti, a ostali se spremaju k svetoj službi božjoj, samo gospodarica ostane s dječom doma da kuha objed. Kada dođu družina iz crkve, dočeka ih gospodarica u kući, a gospodar ide pred svima u kuću govoreći: »Pomози Bog i čestit vam Božić« itd. kao što gore napomenusmo; a gospodarica, dokle on tako govori, uzme žita ispod božićnjaka, te baci po svih koji za njim ulaze. Sav narod ove okolice na sva tri dana Božića običaje poslije objeda pucati, pjevati i plesati, a osobito je pako običaj njihova veselja na ovaj dan da se nasred sela momci, djevojke, snahe itd. sastanu te pjevaju razne pjesme o Kraljeviću Marku, Miloš Obiliću, Sibinjanin Janku, Sekuli nećaku (?) itd, te daje jedno drugomu jabuku, koju božićnjicom nazivlju; i poslije osam danah uvijek, kad tko koga sastane na putu, nazdravi mu: »Pomози Bog i čestit Božić«.

Treći dan Božića, tj. na dan sv. Stjepana, nosi koja god ženska slamu van, ali prije nego ju počne nositi, reče: »Sretan put Božiću, da bi Bog dao da nas i k ljetu u zdravlju nađeš«, a za njom to isto ponove svi ostali; rekav to, iznese slamu van, ali još sve jednako ovršuju ovaj dan kao i prva dva, i sprovedu ga velikim veseljem i pjesmami. Nu tim sada dovršujem svoj govor običaja o Božić-danu ovoga naroda.

God. 1859, teč. II, br. 20, str. [270—274].

Spisao Nikola Radić.

O POKLADAH

Kada dođe ovaj svetak nave* djeca u kući ili gdjegd vani zibalo, tj. privežu uže ili lanac za gredu na oba kraja, te gore sve po redu sjedaju i jedno drugo ziblje, a kada nastane večer, skupe se momci te se obuku u krabulje (maškare) i idu od kuće do kuće; između sebe pako izaberu si jednoga za vođu, koga moraju svi slušati. Ako se koji od njih nađe koji ga ne bi slušao, povale ga odmah na njegovu zapovijed, te mu sve od šale dadu batine; jer koji god što u krabuljadi dobije, to nosi, pa on tužio ne znam komu. Kada dođu u koju kuću, počnu plesati i svakove ludorije zbijati, samo da im taj dan obično u veselju prođe. Sutradan pako, tj. na čistu srijedu, kada tko u čiju kuću dođe, običaju mu metnuti na stolac mijeh i u njem prosa ili kakvog drugoga žita, na koga onaj koji tada u kuću dođe, sjesti mora, i to tvrdo, što znači da će kokoši bolje jaja nositi; a prije nego li odide iz kuće, mora rogulje uzeti te s njimi malo po peći postrugati, što znači da će se kokoši radje kuće držati i u svome stanju kopati, gdje budu jaja nosile, a ne u tuđem. Kada to sve ovrši, onda tekar pođe doma, stoga se i ne da nitko taj dan u tuđu kuću, bojeći se da ne bi morao na mijehu sjedjeti, ili kako oni kažu »kvočati«.

God. 1859, teč. II, br. 21, str. [279—280].

Spisao Nikola Radić.

O USKRSU

Njekoliko danah prije Uskrsa, tj. velikoga tjedna, običaje ovaj narod jaja bojadisati, koja, kad ih izbojadišu, pisanicama nazivlju, koje sutradan, tj. Uskrs, običaju jedan drugomu davati, osobito pak kad se kod crkve prije svete službe božje sastanu, gdje takodjer i plovana osobito s njimi daruju. Prije nego idu k svetoj službi, običaju pri ručku uvijek kuhana jaja i gibanicu jesti, a kada dođu od službe, spravljaaju se odmah k objedu, a poslije objeda sprave se momci i djevojke nasred sela, te igraju kolo i pucaju. Što se pako pastira tiče, običaju oni ujutro rano na Uskrs blago na pašu goniti, a prije njekoliko danah nanesu si na kakovoj glavici drvah, i to govedari na jednoj, čobani na drugoj, svinjari na trećoj itd. A njekoji, koji hoće da im najjače bude gorelo, nasijeku borovice te slože sve skupa

* nave = naviti — lanac se navija oko trama ili drva za ljujačku (= zibalo)

na jednu hrpu, te kada ujutro rano na Uskrs doženu blago na pašu, zapale svaki svoju hrpu, koju tada vazmenkom nazivlju. Poslije pako kada se sastanu, dogovaraju se čija je vazmenka najbolje gorela, tako da se oni čija je vazmenka najbolje gorela rugaju onim drugim govoreći: »Mi smo se trudili i nosili drva, da smo mogli veću vazmenku naložiti, a vi pako bijaste lijeni drva nositi, pa zato i ne mogoste velike vazmenke naložiti«, te im se tako cijelu godinu rugaju.

God. 1859, teč. II, br. 21, str. [280—281].
Spisao Nikola Radić.

SVADBA

Žumberčani običavaju ponajviše poslije Svetoga Martina svadbe držati. Svaki mladić koj se ženiti kani pošalje, zagledav si družicu, (staru) mater ili koju drugu rođakinju u (na) ugledu, tj. da najprvo za privolenje roditeljah, a zatim i nju samu popita da li za njega poći hoće; pa ako i ona na to privoli, priprave odmah gosti, sjednu se za stol, te pri rastanku odluče dan za uprose. Do uprosah priskrbi si mladoženja podosta debelu jabuku, nakiti ju svilom razne boje i zabode u nju siromašniji po koju dvadeseticu, a bogatiji škuđe; ovo zovu oni kitom. Ovršiv to sve, spravi se otac i majka, ili barem jedno od obijuh, sa kojim god rođakom ili pak prijateljem te pođu na uprose. Ulazeći u kuću, govore: »Mi dodosmo po novom putu, po starom zakonu, da isprosimo vašu miljanicu za našega momka; jer je vaša miljenica privolila na našega momka.« Izgovoriv to, sjednu se za stol, a kitu u marami zamotanu metnu preda se na stol, te pozovu djevojku da dođe k njim u sobu, koja, stupiv unutra, dođe k stolu, uzme kitu i otiđe van da se na udaju spravlja. Poslije tri nedjelje danah idu na takozvane kolače, tj. ispeku kolač i nekoliko kovrtanjah da djecu daruju. Poslije kolačah savije si djevojka dvije ljeskove mladice, okićene svilom, u spodobi vijenca, za se i mladoženju. Sada slijedi pripravljanje k piru. Dan prije vjenčanja razasašlje mladoženja pištaca (igrača sa diplomami) sa još jednim, da u svatove pozivlju. Na urečeni dan ustaju obično jako rano; gospodarica pripravlja ručak (jutarak), a ostali domari spravljaju mladoženju za vjenčanje, pa kad ga već sasvim sprave, pođe on sa igračem opet po istih onih kućah gdje mu se je tkogod obećao, da ih na ručak pozove. Svatovi se obuku koliko moguće čisto, uzmu si samokrese, te idu na ručak. Kod ručka podijeli mladoženja svatovom razna imena, koja su sa posebnim dužnostmi skopčana; među svimi zauzimalje prvo mjesto kum debeli, koj stolom upravlja i na čelu sjedi; do njega je odmah stari svat; dva djevera itd.

Kad odručaju, uzjaše svi na konje te pucajući iz samokresah obiđu tri puta po suncu kolo, koje pred njimi pjesmu (igrajući) plešući pjeva. Poslije toga idu u crkvu na konjih i to najprije pištac, za njim kum debeli, zatim mladoženja sa dvimi djeveri, a za ovimi ostali svatovi; kod crkve ih već mlada pričekava sa posnašicom, koja ju na vjenčanje i opet natrag prati. Poslije vjenčanja odiđe mlada sa posnašicom naprijed te se u kakovu god komoru sakrije, tako da svatovi, pucajući iz samokresah, k njezinoj

kući dođu a za nju ni ne znadu. Došav u kuću, sjedne se najprije mladoženja na čelo gornjega stola, na desnu stran kum, a na lijevu stari svat, a ostali kako god; ali tada dok su u mladinoj kući, ne smije mladoženja ni riječi govoriti. Kada treća jestvina na stol dođe, običaju u slavu božju piti onako kao što već rekosmo, te stoga pođu djeveri sviračem da mladu išću. Kada je nađu, dovedu je u sobu, koja u maramu zamotana unutra dođe i pokraj stola u kut stane, gdje dotle stoji dokle god se u slavu božju pije; a poslije toga odvedu ju djeveri onamo odakle su je doveli, gdje već poslije do predvečera s posnašicom ostane. Nu kad se već mrak približuje, pođu djeveri po nju, odvedu ju u sobu i zadrže ju tamo dokle god se u stan mladoženjin ne vraćaju.

Što se mlade tiče, to ću vam nješto malo napomenuti; i to ona ne sjedi sa mladoženjom za stolom, nego kao što rekosmo, u bližnjem kutu od stola, gdje ju djeveri dvore i čuvaju. Osim toga pokrije si ona obraz sa maramom, jedine oči nisu joj pokrite. Da se opet na prijašnje vratimo. Kada vrijeme dođe da već kući idu, svi svatovi ustanu iza stola, a mladenici se sastanu na sredini sobe, koji je na gredi (ispod tavana) isiječen, a svati oko njih držeći svi skupa čaše vinom napunjene u ruci; onda donese otac mladin bocu vinom napunjenu, natoči čašu te napije najprije mladoženji kao tast, zatim mladi kao otac; napiv pojedince obojicu, napija ih opet ujedno, te kad napitnice svrši, mora mladoženja veliku čašu ispiti, koja je za njegovo i njegove zaručnice zdravlje namijenjena, te ostaviv još podobro vina unutra, baci ga prijeko sebe i svoje zaručnice u tavan govoreći: »Živilo mnogo godinah«. U to ime ispiju i ostali svatovi svaki svoju, te izađu ujedno sa mladom van, gdje ih osedlani konji čekaju. Uzjašiv svi na konje, ljubi si mlada najprije roditelje, zatim sve ostale kućane, rođake i susjede, te rastav se sa svima, metnu ju djeveri na konja. Nu njezin djever, koji ju dvori, daje joj svoj kriljak na glavu, a on si zaveže glavu rupcem.

Spremiv se, odiđu pjevajući i pucajući. Kad su već blizo kuće, pjevaju svi po redu ovu pjesmu:

Veseli se, ženikova majko,
Vodimo ti lijepu djevojku,
Malo plava i nama je draga!

Nu jedan između njih, koga oni prvljencem nazivlju, odskače naprvo na konju; došav ka kući, uzme veliko barilo vina, te leti opet preda nje, koji prije nego dođu u selo ispiju cijelo to barilo vina, te ispiv ga, ulaze pjevajući u selo, gdje ih pred kućom cijelo kolo djevojaka i snašah pjevajući čeka. Došav pred kuću, ispucaju svi po redu samokrese, obiđu s mladom kolo, sjaše i odiđu u kuću, samo ostane mlada na konju, a djeveri polag nje. Onda iznesu muško dijete iz kuće te ga dadu mladi na koljena, koje oni tada nakoljenčetom nazivlju; tada uzme mladin djever konja za uzdu te ga vodi oko pjevajućega kola, pa kad ga tri puta objaši, tada jedan djever skine dijete dolje, a drugi primi mladu te ju odnese u kuću; staviv ju za stol na klupu, oblazi ona tri puta stol, al ju on uvijek sprima te joj ne da stati na tla. A ona pako uvijek, kad god obiđe stol, objesi najprije rukavice, drugi put ručnik, a treći put podvijač, koga kad vodu u kablu nosi meće na glavu pod kabao; pa kad već treći put obiđe, onda ju tekar

skine na tla, koja opet stane u kut polag stola, gdje stoji njeko vrijeme, dokle je treba mladence voditi spavati. Kad se to vrijeme približi, vode djeveri mladence u drugu sobu spavati, gdje jih domaća čeljad čekaju, te se jagme koje će jih sazuvati; a to stoga što je tamo običaj da mladenci kada se spravljaju na vjenčanje, u obuću pod noge metnu novacah, koje onaj kada jih sazuvu dobije. Sutradan ustanu se družina, do dana probude mladence, te poče budikojta god ženska mladu splitati u dvije kite viseće na prsuh, koje oni upletnjakom nazivlju, dočim ona prije kao djevojka vlasi samo u jednu kitu spletene nošaše koja preko plećah visjaše. Dok oni mladu sasvim sprave i mjesto crvene kape, što ju na glavi nosila, takozvanu vezenu premetaču joj dadu; za toga dođu i djeveri i svirač, koji ju tada na vodu vode pucajući iz samokresah, što će toliko reći da joj pokažu vodu. Došav do vode, zagrabi ona vode u poliću te polijeva ruke svoj trojici; pak kad se umiju, dade jim ručnik, koga sobom na ruki nosi, da se oturu. Tad ovršiv sve to, zagrabi ona opet pun polić vode, te idu natrag ka kući. Kada dođu kući, stave taj polić vodom na stol, u koga svaki, budi svat, budi tko drugi, mora unutra novacah metnuti kao na dar mladi. Kada je već blizo podne, slaze se svi svatovi k objedu, a za njimi donesu njihove žene tako zvane »časti«, tj. hljeb kruha, veliko barilo vina i nekoiiko funtih mesa, koje također ovdje na gostih ostanu. Prije pako nego se sađu svatovi, odjaše mladoženja i svirač pucajući i igrajuć po povodane. Došav tamo, sprave se tast i punica sa još nekimi rođaci, uzmu časti, uzjaše na konja, te idu u pohode za mladom, gdje ih već kolo, u kom se također i mlada nalazi, pjevajuć dočeka. Kada dođu pred kuću, skoći mlada iz kola, poljubi se sa svima, te odiđe š njimi u kuću. Tada već pred večer običavaju časti iznašati, i to najprije uzme jedan između djeverah časti kumove, te metne sve skupa na rame, pak ih nosi u sobu govoreći: »Pomozi Bog, kume debeli, stari svate i sva ostala gospodo svatovi, evo doveze i donese peč kruha, sud vina i centu mesa, i ovo nam darova kum debeli.« Zatim časti staroga svata, a za njim ostalih svatovah, te nosi po redu isto ovako govoreći. Osim toga je kod njih takov običaj da se svaki svat koj hoće van ići, mora kumu debelomu i starome svatu najaviti; jer svaki onaj svat koj prođe van da se ne javi, mora veliku za kazan određenu čašu na dušak ispiti; a ako što više zakrivi, mora pak vodu za kazan piti. Kada su već sve jestvine van, idu djeveri van, oprave kuharicu u najgrđu kakvu odjeću, zaviju joj rupcem ruku i u nju metnu kakovu veliku žlicu, koju jedan između njih skupa s njenom rukom drži, tj. kao da se je poparila, te da ju stoga nadare; drugi pako djever uzme kakav stari lonac koga, došav u sobu, baci na tla i zaviče: »Jao, oparila nam se je kuharica!«

Nu međutim vodi onaj kuharicu zamotanu u drpe od jednoga do drugoga drhtajuć žlicom u ruci i proseći da joj se za koj novčić smiluju, da se tim izliječiti može; a svatovi joj onda meću koliko koj hoće, novacah u žlicu, i nadariv ju, ode van. Tako se goste tri dana, a treći dan uvečer, prije nego se svatovi raziđu, donese mlada darove, tj. svakomu svatu po jedan rubac, samo debelomu kumu dva, te ih razdijeli; a kada su već sasvim gotovi, napijaju svatovi kućanom sretni ostanak, a oni njim opet sretni put, te tako se raziđu.

God. 1859, teč. II, br. 22, str. [286—289]; br. 23, str. [292—295].

Spisao Nikola Radić.

O ĐURĐEVU DANU

Kada dođe Đurđevo, izaberu pastiri iz svoga kruga dva dječaka, i to govedari svoje, svinjari svoje, čobani svoje, koje pošalju u šumu da donesu zelena granja iz koga djelaju takozvani đurđevac, te ga nose ujutro rano ta ista dva dječaka od kuće do kuće, i to onaj, koj prvi ide, nosi đurđevac, a zadnji košaru i prut šipkov; te kad pred koju kuću dođu, počne prvi govoriti: »Pomozi Bog, i evo dođe zelen Đuraj u skrletnu i plavetnu, da bi ga nadarili, komadićem kruha i slanine, busom luka, parom jajah i tko čime može, amin.« A ako im koja kuća ništa ne da, udari onaj šipkom po krovu od kuće; što znači da onde kokoši rado jajah nesti neće. A kada već sva sela obiđu, vrata se kući, sprave jaja do onoga dana koji su odredili da će iz tih skupljenih jajah svi cvrće peći.

Osim toga pako običavaju pastiri taj dan vrlo rano blago na pašu goniti, bojeći se da ne bi koj posljednji bio; jer ga onda već cijelu godinu loncogledom nazivlju. Svaki od njih mora dati u slogu dvadeset i pet jajah, pô funta slanine i dobar komad kruha, i bogatiji donesu također po dva polića vina; te kad se sastanu na paši, pošalju po dvije djevojke koje dobro peći i kuhati znadu u kući, da odaberu kuću u kojoj će se sve to pripravlјati i mjesto gdje će se svi skupa sabrati moći i zajedno večerati. Kada navečer blago opet doženu, sađu se svi na opredijeljeno si mjesto; tude se gosti, veliko veselje, plesanje i pjevanje ne samo do po noći nego dapače kadikad upravo do rane zore, dokle nijedan kući otići ne smije; tek kada sve potroše i popiju što toliko danah pripravljahu, rastanu se svi. Opaziti moramo da se nijedan od onih koj(god) ništa u slogu dao nije, blizu onoga mjesta niti pokazati ne smiju; jerbo ih oni drugi odmah otjeraju govoreći: »Što imate vi ovdje koji ništa u slogu dali niste?« A čim pijevci zapjevaju, žure se da čim brže spavati ići mogu.

God. 1859, teč. II, br. 24, str. [304—305].

Spisao Nikola Radić.

O IVAN-DANU

Mjesec danah prije ovoga svetka običavaju se momci, dječaci i djevojke uoči svakoga praznika i nedjelje skupljati na kakovom uzvišenom mjestu, nalazećem se izvan sela te, idući tamo i noseći škope u ruci, koje tada krijesnicom nazivlju, viču »na krijes!«. Skupiv se svi tude, nanesu drvah i nalože krijes. Tu igraju kolo, pjevaju i pucaju uvijek do polnoći, a kada je već dvanaest urah, idu opet pjevajući i pucajući natrag kući. Nu kada već dođe taj praznik, slaze se također uoči njega na to mjesto, te nalože opet krijes, koga tada velikim krijesom nazivlju; pa budući da je to kao posljednji krijes, dođu također tamo i malo stariji ljudi, da tim uzmognu još u većem veselju posljednji krijes godine dovršiti, kamo svi skoro muškarci donesu sa sobom ne samo samokrese nego također neki sviralu, neki diple, neki što drugo, te tako igraju, pjevaju, plešu i svakakove igre zameću, sve jedno kao na kakovom varoškom plesu, skoro do bijela dana. Sutradan, dognav blago na pašu, izaberu si pastiri četiri dje-

vojke, koje umah — sa još jednim dječakom koji svirajuć na sviralu pred njimi košaru nosi — pošalju s paše kući, naloživ im da se umah sprave i da idu u ladekanje, tj. da prose jajah. Obukav se u najljepše odijelo, idu od kuće do kuće pjevajući ovu pjesmu:

[Tekst se objavljuje među pjesmama na str. 111. M. I. S.]

Kad ispjevaju pjesmu pred kućom, izađe gospodarica van, te ih daruje kako već koja premože. Njeka im daje jajah, njeka slanine, a koja je bogatija, daje mjesto jajah novacah. Napokon obašav više bližnjih selah, sađu se s ostalimi pastiri na kakovo mjesto te si tada ono što dobiju međusobno razdijele i sutradan svaki svoj dio, primetnuv još svaki k svomu ponešto, donese na pašu, gdje se tada cijeli dan goste. Osim toga običavaju također na nekih mjestih da se još koji put poslije Ivan-dana tako po četiri djevojke sa još kojim dječakom sprave te idu od kuće do kuće pjevajući istu pjesmu, uz koju još također pjevaju pjesmu o Ladi, koja se i kod ostalih Slavjanah pjeva, zbog česa ih i nazivlju ladekaricami, što oni tada kažu da idu kiše prositi; što se po svoj prilici još od onih vremenah, dokle pogani bijahu, zadržā, te još i dan-danas onomu bogu Ladi, što ga tada obožavahu, tu pjesmu kao na čast pjevaju. Premda sada pravu vjeru o jednom Bogu imaju, ali se ipak još ta uspomena ne samo kod njih nego također i kod svih slavjanskih narodah zadržā. Došav pred kuću i ispjevav te pjesme, daruju ih isto tako kao što i na Ivan-dan kada idu jajah prositi.

Toliko o ovom blagdanu.

God. 1859, teč. II, br. 25, str. [308—311].
Spisao Nikola Radić.

BILJEŠKE O PISCIMA SAKUPLJAČIMA NARODNIH UMOTVORINA U ĐAČKOM ČASOPISU VIJENAC*

Pero Eubanović — rođen u Grabarku (kotar Jastrebarsko), sin trgovca kod Svete Jane, u gimnaziji (škol. g. 1861/62, II razred, star 14 god.) postizava vrlo slab uspjeh: ilirski jezik »jedva dovoljan«. Premda je bio dobro situiran, ipak njegovo ime ne nalazimo među dacima u višim razredima.

Njegovi zapisi: pjesme br. 27, 28, 29.

Ivan Gvozdanić iz Osretka (općina Budinjak, kotar Samobor), sin zemljoradnika Petra. Zagrebačku gimnaziju polazi (IV raz. 1855/56) u dobi od 16 godina. Uspjeh: ilirski jezik dobar.

Njegovi zapisi: pripovijetka br. 3.

Ilija Hranilović (3. X 1850 — 16. III 1889) — otac Nikola poljodjelac u Sošicama (Žumberak). Materinski jezik: vrlo dobar. Studira teologiju, postaje svećenik. kasnije (1883) veoma zaslužan križevački biskup, poznat kao lični prijatelj Strossmayerov.

Njegovi zapisi: pjesme br. 32, 37.

* Izvori za podatke o dacima — zapisivačima:

¹ Arhiv križevačke biskupije — Križevci

² Arhiv grada Zagreba, Opatička 29

³ Dr Janko Šimrak: Spomenica — 1931

Antun Kuzmjak — potječe iz Vojvodine (Tolvarak). Sa 14 godina započeo gimnaziju (1858/59). Ilirski jezik: vrlo dobar.

Njegovi zapisi: pripovijetka br. 8.

Tade Magovac (8. XI 1846 — ?) Dijete siromašnoga crkvenog pojca iz Badovinaca (Žumberak), primljen u gimn. 1859/60. Slabe ocjene iz općih predmeta, ali iz rodnog jezika veoma dobro. Teologiju studira u Beču, postaje kanonik u Križevcima.

Njegovi zapisi: pjesme br. 30, 33, 34, 35, 36, 38, 39, 40.

Mile Nagy (? — 24. XII 1871), rodod iz Ruskog Krstura (Bačka). U godini pojave *Vijenca* polazi VI raz. kl. gimnazije zalažući se za list i kao pisac i kao urednik. Nakon svršene teologije u Beču prima dužnost vojnog kapelana u Zadru (1868), umire rano.

Njegovi zapisi: pripovijetka br. 4.

Ivan Poturčić — prema imeniku Zagrebačke gimnazije rođen na Javoru (Žumberačko Mrzlopolje), otac kancelista kod banskog stola; polazi prvi razred sa 12 godina (1853/54). U Beču prelazi sa teologije na studij prava. Kao pravnik našao se u Bosni nakon aneksije.

Njegov zapis: pjesme br. 1 i 11.

Nikola Radić (7. I 1838 — 25. I 1918). Rođen u Sošicama (Žumberak). Počeo I raz. Zagrebačke gimn. 1852/53, uspjeh u svim predmetima veoma dobar. Studirao i diplomirao teologiju ostavši čitav život uz selo i seljaka, čiju je dušu tako rano upoznao i razumio. U odnosu na dački *Vijenac* Radića, uz Tadiju Smičiklasa, ubrajamo među stožerne sile. Osim velikoga smisla za bilježenje pjesama, Radić uvida vrijednost i narodnih običaja.

Njegovi zapisi: pjesme br. 1, 2, 3, 4, 6, 7, 8, 9, 10, 12, 13, 14, 18, 21, 23. i Običaji žumberački.

Tadija Smičiklas (1. X 1843 — 8. VI 1914). Rođen u Reštovu (Sošice, Žumberak) u zadružnoj kući. Poslije oćeve smrti pada na brigu stricu, biskupu križevačkom koji ga smještava u Zagreb, gdje kao pitomac Grkokatoličkog sjemeništa završava 8 razreda gimnazije i dvije godine teologije (filozofije). Smičiklas samovoljno napušta Zavod (1863) i polazi na studij povijesti u Prag i Beč. Službuje kao profesor na Rijeci s neustaživom čežnjom za Zagrebom, kamo stiže 1873 — to je početak velikog Tadije Smičiklasa, historičara, akademika itd. Mi se ovdje upoznajemo s radovima jednog đaka u kome se pomalo kristalizirala buduća fizionomija učenjaka.

Njegovi zapisi: pripovijetke br. 1, 2, 5, 6, 7, 9, 15; pjesma: br. 25.

Tomo Vidović — prvi urednik i glavni pokretač *Vijenca* — rođen je u Danima (Mrzopolje — Žumberak) 1834. Tomo nosi čitav život luč ideja hrvatskog preporoda, zapaljenu još u dačkoj čitaonici na Griču. »Znanje slovnice opširno, pismene vježbe izvršne«. Uza sve to nije imao sreće posvetiti se studiju. Zbog nestašice svećenika mora dovršavati teologiju privatno u Križevcima. Arhiv križevačke biskupije prepun je pohvala Tomi Vidoviću. Djelovao je kao vojni svećenik u Zadru, kao župnik u Žumberku (Sošice, Mrzopolje), na rektoratu u sjemeništu (Zagreb) i konačno na dužnosti kanonika u Križevcima. Prvo godište *Vijenca* obiluje sastavcima svoga urednika Vidovića, no nije bilježio narodnih umotvorina. Završava život naglo, od upale pluća, 7. IX 1882.

Napomena uredništva:

Donoseći ove narodne pjesme, pripovijetke, običaje i poslovice što su ih šezdesetih godina prošloga stoljeća prikupili đaci grkokatoličkog sjemeništa u Zagrebu, uredništvo ima na umu višestruku zanimljivost te građe. Premda zapisana od nedoraslih dječaka, ova građa na svoj način uvjerljivo svjedoči o živome književnom interesu za narodne umotvorine u Hrvatskoj u ono doba. Tekstove su zapisivali mladići mahom rodom sa sela (pretežno iz Žumberka) koji su bili još čvrsto vezani s rodnim krajem, pa njihovi zapisi govore o tadašnjim oblicima žive usmene tradicije u tom kraju iz kojega poznamo relativno malo folklornih zapisa. Ti su mladići i sami bili nosioci tradicija svoga kraja, a prenošenje usmenih kazivanja u nepretenciozni rukopisni đacki listić može se shvatiti kao izmijenjena pisana forma produženog života tradicije. Napokon, ovi su tekstovi značajni po tome što je mnoge među njima (prvenstveno pripovijetke) zapisao još kao dječak istaknuti pisac i historičar Tadija Smičiklas, koji je i kasnije u životu nastavio skupljati narodne pripovijetke, te se jedan dio čuva među rukopisima Odbora za narodni život i običaje JAZU, dok je Smičiklasova osječka zbirka objavljena u Zborniku za narodni život i običaje (sv. 15/2, 16/1,2, 17/1,2, 18/1).

Jezik ovih donesenih tekstova u osnovi odgovara književnom jeziku onoga doba, no prilično neujednačeno — bilo zbog djelomičnog približavanja narodnom izrazu, bilo zbog razlika u stupnju pismenosti te manje ili veće vještine jezičnog izražavanja pojedinih autora-zapisivača. Jezik tekstova nije za ovu publikaciju popravljen, čak ni ondje gdje je izrazito nevjest, jedino su tekstovi preneseni današnjim pravopisom. Sačuvani su jezični, pa i poneki pravopisni arhaizmi, npr. oblici participa, rečenične konstrukcije s glagolom na kraju, oblici dativa množine sa svršetkom *-om* (putnikom), *e* pred vokalnim *r* (perst), *h* u genitivu množine i dr. — što sve stvara stanovitu draž starine.

Premda su prozni zapisi bili približeni književnom jeziku onog doba, oni ipak nisu u znatnijoj mjeri književno stilizirani, u njima nema ni kićenja ni dopunjavanja kakva su nam inače poznata u književnim obradbama narodnih pripovijedaka — stoga su većim dijelom relativno bliski izvornom kazivanju.

Neki izrazito slabi tekstovi narodnih pjesama i pripovijedaka koji su objavljeni u *Vijencu* ne donose se u ovom izdanju. Izostavljena je »Pjesma o piomonteskome (!) ratu« (N. Poturičić i N. Radić, 1858, br. 5, 6 i 10), te anonimni zapisi pjesama »Djevojka pod zarukom« (1860, br. 15) i »Narodna pjesma« (1863, br. 2).

Od pripovijedaka izostavljene su »Narodna pripovijest« (Mile Nagy, 1859, br. 16—21), »Brat i sestra« (Miloš Vasiljevski, što je vjerojatno pseudonim M. Nagy-a, 1860, br. 4) i »Ne sudi da ne budeš suđen« (I. Sorg, 1863, br. 7).

Iz poslovice su izlučeni neki primjeri vjerskih sentencija koji nisu narodne poslovice.

Evo na kraju tipova narodnih pripovijedaka po međunarodnoj klasifikaciji Aarne-Thompsonovoj:

br. 1 = Aa Th 502 + 850; br. 2 = Aa Th 513 B; br. 3 = Aa Th 326 II + 330*;
br. 4 = Aa Th 569; br. 5 = Aa Th 470; br. 6 = Aa Th 1353; br. 7 = grof se uplaši

podmetnutog mu leša njegove žene, koju je dao ubiti; br. 8 = Aa Th 307; br. 9 = Aa Th 1063 + 1049 + 1115; br. 10 = Aa Th 307; br. 11 = Aa Th 756 B IV; br. 12 = težak je Bogu najmiliji; br. 13 = Aa Th 845*; br. 14 = Aa Th 759; br. 15 = Thompson — Motif Index D 2121.5. + Aa Th 974 (vidi i Christiansen 3025)

Zusammenfassung

VOLKSDICHTUNG IN DER SCHÜLER-ZEITSCHRIFT »VIJENAC«

In diesem Beitrag werden Texte von Volksliedern, -Erzählungen, -Sprichwörtern, sowie Schilderungen von Volksbräuchen aus der Schüler-Zeitschrift »Vijenac« gebracht, die in den Jahren 1858 bis 1865 die Schüler des griechisch-katholischen (uniatischen) Priesterseminars in Zagreb handgeschrieben herausgaben. Zwischen den Redakteuren und Autoren trifft man einige bedeutendere Namen aus etwas späteren Jahren der kroatischen Kulturgeschichte, unter welchen namentlich Tadija Smičiklas, der kroatische Historiker und Sammler resp. Herausgeber von Volksdichtungen (insbesondere Erzählungen), hervorragt. Seine Neigung zu dem Aufzeichnen von Folklore-Texten offenbarte sich deutlich schon in den Aufzeichnungen aus seinen Schülertagen, die hier veröffentlicht werden.

Der Grossteil der Volkslieder und -Erzählungen die der »Vijenac« enthält, stammen aus dem Žumberak, einer armen Gegend in West-Kroatien, aus welcher sich auch zumeist die Bauernkinder als Schüler des griechisch-katholischen Priesterseminars rekrutierten.

In der Einleitung und den begleitenden Anmerkungen schildert die Verfasserin das Historiat der handgeschriebenen Zeitschrift »Vijenac« (= Der Kranz) und bringt auch Daten über die Autoren der Beilagen.

In der redaktionellen Anmerkung auf Seiten 160—161 sind die Texte der Erzählungen nach der Aarne-Thompson Klassifizierung eingeteilt.

(Übersetzung: *Stjepan Stepanov*)